HITLERS
Derde Rijk

Nummer 18

Alle verschrikkelijke geheimen onthuld

Sicherheitsdienst
Heydrichs terreurinstrument

Genocide
Wat de geallieerden wisten

Mein Kampf
Hitlers bestseller

Von Schirach
Verrader van de Duitse jeugd

Kampcommandanten
Uitvoerders van de Endlösung

HITLERS
Derde Rijk

Deel 18 Inhoud

Geheim Hitler-archief 97 t/m 102
'Mein Kampf'

In het Derde Rijk 103 t/m 108
Sicherheitsdienst

Nazi Verschrikkingen 95 t/m 102
Wat de geallieerden wisten

Holocaust 93 t/m 96
Nazi-beulen: Kampcommandanten

Hitlers Handlangers 67 t/m 70
Baldor von Schirach: Leider van de Hitlerjugend

Hitlers Veldslagen 133 t/m 142
Aanval op Italië

Hitlers Oorlogsapparaat 117 t/m 124
Tankjagers

Nazi-Symbolen 71 t/m 74
Ärmelbänder

A tot Z van het Derde Rijk 69 t/m 72
Lucy - M.A.N.

Fotoverantwoording:

Geheim Hitler-Archief 97-102: Süddeutscher Verlag, Aerospace Publishing, AKG London, Bayerische Staatsbibliothek; **In het Derde Rijk 103-108:** Bundesarchiv/EWWF, Popperfoto, Topham, Süddeutscher Verlag; **Holocaust 93-96:** Bundesarchiv, Topham, AKG London, US Holocoust Memorial Museum; **Nazi verschrikkingen 95-102:** Aerospace, Popperfoto, Topham, US Holocoust Memorial Museum, AKG, Süddeutscher Verlag; **Hitlers Handlangers 67-70:** Aerospace, AKG, Popperfoto, Süddeutscher Verlag, Topham; **Hitlers Veldslagen 133-142:** Aerospace, AKG London; **Hitlers Oorlogsapparaat 117-124:** Aerospace; **Nazi Symbolen 71-74**: Aerospace; **A - Z 69-72:** Aerospace, AKG, Popperfoto, Topham, Süddeutscher Verlag.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt in welke vorm of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Midsummer Books Ltd. en Maxwell B.V. Alle rechten voorbehouden. Deze uitgave mag niet in gewijzigde vorm of tegen een hogere prijs dan de aanbevolen verkoopprijs uitgeleend, wederverkocht, verhuurd of op andere wijze op commerciële basis aangeboden worden.

© 2002 Maxwell B.V.
© 2001 Midsummer Books
Brightstar Publishing plc. 2001

Het politieke testament van Adolf Hitler leverde geen prettig vooruitzicht op. Hij predikte dood en vergelding, de uitroeiing van het bolsjewisme en het jodendom en de overheersing door het arische ras na een toekomstige strijd om de wereldheerschappij. Maar weinigen namen zijn toekomstbeeld serieus.

MEIN KAMPF

Hierboven:
Rudolf Hess, Hitlers medegevangene in Landsberg, kijkt toe terwijl zijn meester maniakaal in de toekomst kijkt. "Ik geloof nu dat ik handel volgens de wil van de almachtige Schepper". Hoewel Hess ook op redactioneel vlak zijn bijdrage aan Mein Kampf leverde, waren de twee sleutelthema's Lebensraum en de verdorvenheid van het joodse ras van Hitler zelf afkomstig.

Hieronder links en rechts:
Hitler staat aan het raam van zijn cel in het kasteel in Landsberg. Hij had een ongekende ontwikkeling doorgemaakt in tien jaar tijd - van veroordeelde oproerkraaier tot wereldleider. Zelfs een groot aantal Europese politici geloofde in zijn eerzame bedoelingen. Zij waren bereid de apocalyptische boodschap die uit Hitlers geschriften sprak af te doen als jeugdig geraaskal van een naïeve jongeling die nog niet ervaren had hoe de democratische rechtsstaat werkelijk in elkaar stak.

ONGEACHT wat men over Hitler zegt, hij nam nooit een blad voor de mond over zijn visie op de toekomst van Duitsland. De blauwdruk voor de Nieuwe Orde die hij tijdens de Tweede Wereldoorlog wilde opleggen aan Duitsland en aan de bezette gebieden, had hij uitgebreid vastgelegd in zijn langdradige testament *Mein Kampf* oftewel 'Mijn Strijd'.

Het grootste gedeelte van dit boek dicteerde hij aan zijn medegevangene en secretaris Rudolf Hess, terwijl ze samen gevangen zaten in het fort Landsberg am Lech, na de mislukte Hitler-Ludendorff-Putsch uit 1923. Hess was meer dan zomaar de stenograaf van Hitler; hij had ook een inhoudelijke inbreng in het boek. Hij wist Hitler te interesseren in geopolitiek en deed enkele redactionele suggesties betreffende *Lebensraum* en de historische rol van het Britse keizerrijk. Hess zette rechtstreeks op papier wat Hitler dicteerde. Uit de warrige structuur van het boek valt duidelijk af te lezen dat het zonder een vooraf opgezet patroon gedicteerd is.

ONLEESBAAR

Hitler wilde zijn intellectuele geloofwaardigheid versterken door een boek uit te brengen. Er waren al werken verschenen van andere vooraanstaande nazi's als Dr. Joseph Goebbels, Gottfried Feder en Alfred Rosenberg. In zijn inleiding legde Hitler uit dat hij het boek niet bedoeld had voor "onbekenden, maar voor die volgelingen van de beweging die er in hun hart deel van uitmaken, en die nu verstandelijk streven naar een meer diepgaande opheldering."

Zoals algemeen bekend is, stelde Hitlers uitgever Max Amann voor om de oorspronkelijke titel, die vertaald neerkwam op 'Mijn strijd van vierenhalf jaar tegen leugens, domheid en lafheid', in te korten tot *Mein Kampf*. Amann was zeer teleurgesteld door de bespiegelende teneur van het boek. Hij had op een smeuïg verhaal gehoopt, dat gelardeerd was met allerlei anekdotes waarin het onwaarschijnlijke succesverhaal van een onbekende provinciaal beschreven

Lebensraum

HET idee van *Lebensraum* lag aan de basis van Hitlers visie op de toekomst van de Duitssprekende volken en bepaalde zijn buitenlandse politiek tijdens de jaren 30. Hitler stelde in *Mein Kampf* duidelijk dat de toekomstige uitbreiding van Duitsland ten koste van Rusland zou gaan. "Als we nu over land in Europa spreken, dan kunnen we eigenlijk alleen maar aan Rusland en haar vazalstaten denken". En Duitsland zou voor elke centimeter van dat land moeten gaan vechten. Het zou niet vrijwillig overgedragen worden. Dit beeld kwam overeen met Hitlers geloof in de sociaal-Darwinistische theorieën over het overleven van de sterkste soort. Een verbond dat niet mede gericht was op oorlogsvoering had geen zin volgens hem.

Vanuit deze optiek dacht Hitler een bondgenoot te zullen vinden in het Britse rijk om zo de westelijke grenzen van het Duitse rijk af te schermen.

Slechts dan zou hij de legendarische missie kunnen vervullen van de Teutoonse ridders, pas dan kon hij weer naar het Oosten terugkeren en "met het Duitse zwaard land verwerven voor de Duitse ploeg en dagelijks brood voor de natie". Hitler was erop gebrand de status quo te herstellen die zes eeuwen daarvoor bestaan had en de effecten van Versailles ongedaan te maken. Maar hij moest er dan voor zorgen dat het Duitse volk samen met hem "de moed en de kracht zou vinden voor een opmars langs de weg die dit volk vanuit zijn huidige, beperkte leefruimte naar nieuwe gebieden en nieuwe gronden zal voeren."

"Vergeet nooit dat het hoogste recht het recht is van een man op aarde die hij met zijn eigen handen kan bewerken, en het hoogste offer het bloed dat een man voor deze aarde vergiet."

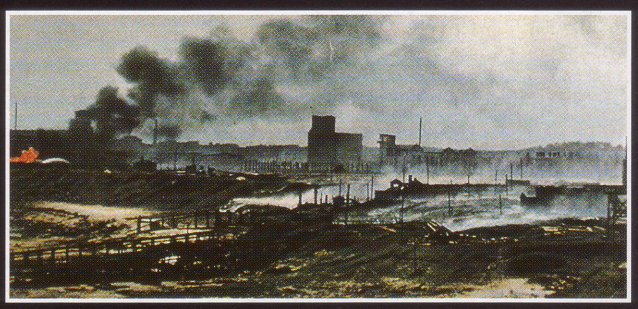

Hierboven:
Rusland brandt. Al in 1919 merkte Hitler op "dat er 18 keer zoveel land beschikbaar is voor elke Rus dan voor elke Duitser." Hij vond dit voldoende rechtvaardiging om de Sovjet-Unie binnen te vallen. Voor Hitler was geweld niet zijn laatste toevlucht, maar zijn eerste. Hij gaf toe dat het beleid dat hij in eerste instantie voorstond slechts een dekmantel was geweest. Een oorlog uitsluitend om de vooroorlogse grenzen van Duitsland te herstellen "zou het allemaal niet waard zijn."

Hierboven links:
De hang naar leefruimte was nauw verbonden met de denkbeelden van de nazi's over de superioriteit van het Germaanse ras. De Slavische volken en de joden in het Oosten waren 'Untermenschen'. Hun inferioriteit zou volgens Hitler blijken uit het feit dat ze door de Wehrmacht verslagen zouden worden. De Führer geloofde in het recht van de sterkste en in nemen wat je toekomt, desnoods met geweld.

Links:
"Blut und Boden" waren sleutelthema's voor de nazi's. De Duitsers hadden een mystieke band met de aarde. De boer was meer waard dan de bankier, omdat hij met zijn handen iets tot stand bracht en zijn zweet vergoot voor het heilige land.

werd. Hij wilde de intieme details vertellen over de putsch; het drama en gekonkel waarvan hij wist dat het goed zou verkopen. Maar het boek bevatte geen enkel pikant detail en vrijwel geen autobiografische elementen. Hitler had zijn vizier duidelijk gericht op zijn politieke toekomst. Hij wilde uiteenzetten hoe hij de Duitse trots zou laten herleven en was er op dit moment helemaal niet geïnteresseerd in om met modder te gooien naar oude rivalen als Von Kahr. Dat kon wachten.

In 1929 werd er een goedkope editie van Mein Kampf in één band uitgebracht. De verkoop steeg tot 50.000 exemplaren in 1930 en, vanwege Hitlers gestegen populariteit, tot 90.000 exemplaren in 1932. Toen de nazi's in 1933 aan de macht kwamen, schoot het aantal verkochte exemplaren omhoog naar een miljoen. In 1939, toen het verstandig was om een luxe uitgave van Hitlers boek op tafel te hebben liggen, steeg de verkoop tot voorbij de vijf miljoen. Na de oorlog ging het auteursrecht op het manuscript over op de staat Beieren en werd er in overleg met het West-Duitse ministerie van buitenlandse zaken besloten te verbieden nog nieuwe edities van het boek uit te geven. Er zijn na 1945 echter nog wel vertaalde uitgaven van het boek verschenen.

BUITENLANDSE UITGAVEN

Redacteuren die aan de tekst van de eerste editie werkten, beschreven hem als "slecht geschreven, met een kromme stijl ... lange woorden, slecht gekozen uitdrukkingen en te veel herhaling". Dit was duidelijk het werk van een man die weinig scholing had. Na de eerste uitgave werd het boek slechts op één wezenlijk punt aangepast. In de uitgaven van 1925 en 1928 werd er gesproken over "Duitse democratie" en de "verkiezing van de Führer". Na 1930 werd de voorkeur gegeven aan "het principe van het onvoorwaardelijke gezag van de Führer". Hoewel het boek in Duitsland in veel boekenkasten stond (maar zelden gelezen werd), was er weinig vraag naar in andere landen. *Mein Kampf* werd uiteindelijk in 16 talen uitgegeven.

Hitlers wereldbeeld werd in het Wenen van voor de oorlog gevormd. Toen hij in 1913 de Oostenrijkse hoofdstad verliet, werd hij verteerd door een brandend gevoel van Duits nationalisme, een afkeer van de democratie, het marxisme en de joden en een rotsvast geloof dat het lot de arische volken - of eigenlijk de Duitsers - had voorbestemd als het meesterras. Zijn filosofie werd nog aangescherpt door zijn oorlogservaringen. Na 1918 geloofde hij in de eeuwige strijd en was hij ervan overtuigd dat men zijn doel alleen kon bereiken via geweld en revolutie.

"Met een satanische blik van vreugde is de zwartharige joodse jongen in afwachting van een nietsvermoedend meisje dat hij kan bezoedelen met zijn bloed, om haar zo van haar volk te stelen."
Adolf Hitler *Mein Kampf*

Hieronder: Goering en Hitler beantwoorden het gejuich van het publiek op de avond dat Hitler tot rijkskanselier is benoemd. De Führer had altijd vastgehouden aan de basisprincipes die hij in Mein Kampf *had vastgelegd en stond nu op het punt deze in praktijk te gaan brengen.*

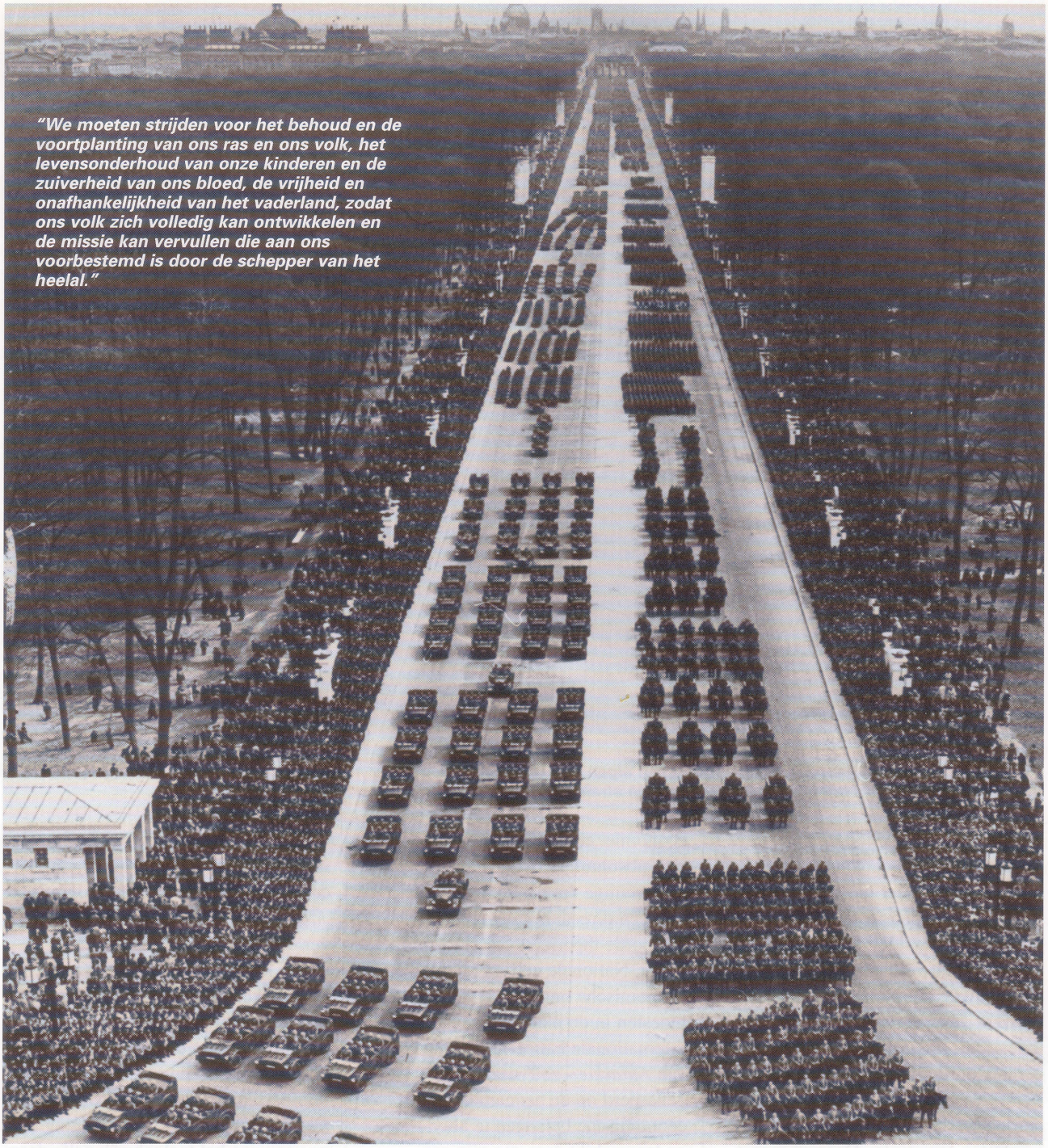

"We moeten strijden voor het behoud en de voortplanting van ons ras en ons volk, het levensonderhoud van onze kinderen en de zuiverheid van ons bloed, de vrijheid en onafhankelijkheid van het vaderland, zodat ons volk zich volledig kan ontwikkelen en de missie kan vervullen die aan ons voorbestemd is door de schepper van het heelal."

ARISCHE SUPERIORITEIT

Volgens Hitler was de Weimarrepubliek "de grootste fout van de 20e eeuw, een door mensen geschapen monster". Hij doelde daarmee op drie misvattingen die volgens hem opgang deden over het concept 'staat'. Een eerste, misleide groep zag de staat als een min of meer vrijwillige verzameling mensen die willoos de regering dienden in plaats van ervoor te zorgen dat de regering hen diende. De tweede groep, die uit de bourgeoisie afkomstig was, erkende het gezag van de staat, maar dan binnen het kader van concepten als 'vrijheid' en 'mensenrechten'. In werkelijkheid waren zij alleen geïnteresseerd in de hoogte van hun salaris. De derde en zwakste groep, de nationalisten, wilde volkeren op basis van hun taal indelen - maar volgens Hitler was de enige maatstaf voor nationale afkomst het bloed en niet de taal. Hitler putte onder andere uit de rassenideeën van De Gobineau en Houston Chamberlain en sprak zijn geloof uit in de superioriteit van het noordse of arische ras. Volgens hem was dit ras verantwoordelijk voor alles wat waardevol was in de moderne beschaving. Hitler verdeelde de mensheid in drie klassen: *Kulturbegründer* - grondleggers van de beschaving; *Kulturträger* - dragers van de beschaving; en *Kulturzerstörer* - vernietigers van de beschaving. In de eerste groep plaatste hij het arische ras, waarvan de Duitsers de belangrijkste leden waren. In de tweede groep bevonden zich de 'moreel onderworpen rassen' waaronder Japan - een land met een Aziatisch uiterlijk, maar een arisch innerlijk. De derde groep, de 'Kulturzerstörer', werd

Boven:
De* Gefallenen *van 9 november 1923 kregen geen eigen graf. Daarom droeg Hitler het eerste deel van* Mein Kampf *op aan deze "bloedgetuigen" zodat "zij voor altijd mogen stralen."

aangevoerd door de joden. Een onderdeel van dit denkbeeld, dat indertijd door meer mensen gedeeld werd, was de theorie dat de joden het arische bloed wilden bezoedelen via gemengde huwelijken. Hitler beschouwde vooral Frankrijk als een bolwerk van het internationale jodendom. Frankrijk was verantwoordelijk geweest voor de Eerste Wereldoorlog, die hij afschilderde als een poging om de arische macht te vernietigen. Daarom moest Duitsland zich herbewapenen, Frankrijk vernietigen en de schande van Versailles ongedaan maken. Hitler dacht dat hiervoor een alliantie met Groot-Brittannië en Italië noodzakelijk zou zijn. In *Mein Kampf* beschreef hij hoe hij een sterke, raszuivere staat wilde oprichten waarin de Germaanse volkeren verenigd werden en waaruit men de joden zou verdrijven en waar dissidente partijen de kop werden ingedrukt.

GERAASKAL

Het boek zegt vrijwel niets over economie, een onderwerp waar Hitler zich absoluut niet voor interesseerde. Het weinige dat hij hierover al zei, was een directe herhaling van de gestoorde theorieën van Gottfried Feder. Nationale zelfvoorziening en economische onafhankelijkheid moesten in de plaats komen van internationale handel. Het principe van *Autarkie* - zelfvoorziening - was gebaseerd op de aanname dat economische belangen te allen tijde ondergeschikt moesten zijn aan raciale en nationale overwegingen. Als Duitsland de landbouw naar het Oosten kon uitbreiden, dan zou men niet langer afhankelijk zijn van geïmporteerd voedsel. De staat en het volk moesten bevrijd worden van het internationale kapitalisme. Alle rijkdom die tijdens de Eerste Wereldoorlog vergaard was, moest terug naar het volk. Dergelijk geraaskal dicteerde Hitler in zijn cel in Landsberg en later op het balkon van zijn huurhuis in de Beierse Alpen aan de trouwe Hess. Ongeacht de kwaliteiten of tekortkomingen van het boek, het had een aanzienlijke impact in Duitsland. Na de oorlog noemde een Duitse dame haar autobiografie: '*Mein Kampf* was mijn Bijbel'. Na verloop van tijd werd Hitler zelf steeds kritischer over *Mein Kampf*. In 1938 bekende hij aan Hans Frank, "ik ben geen schrijver, mijn gedachten gaan met mij op de loop als ik schrijf. *Mein Kampf* is een bloemlezing van hoofdartikelen voor de *Völkischer Beobachter* en ik ben van mening dat ze vanwege het taalgebruik zelfs daar alleen maar met terughoudendheid geaccepteerd zouden zijn". Hij voegde er echter wel aan toe dat hij aan de inhoud niets zou veranderen. Naar aanleiding van de dreiging van Duitse luchtaanvallen op Londen, bedacht een grote boekhandelaar in deze stad een goede toepassing voor de nog niet verkochte exemplaren van *Mein Kampf* die hij nog op voorraad had. Hij stapelde ze op het dak als bescherming tegen rondvliegende granaatscherven.

In het Derde Rijk

SICHERHEITSDIENST

Naar nazi-maatstaven was Reinhard Heydrichs SD - de veiligheidsdienst van de SS - geen grote organisatie, maar deze instantie hield met behulp van een uitgebreid net van informanten wel miljoenen Duitsers onder controle.

Lang voordat de nazi's aan de macht kwamen, startte Reinhard Heydrich de SD als een kleine inlichtingenorganisatie. Met behulp van zijn baas Himmler wist Heydrich de SD uit te laten groeien tot een instantie waarvoor alle Duitsers bevreesd waren omdat ze geloofden dat de SD belastende bewijzen had tegen alle burgers.

DE *Sicherheitsdienst* (veiligheidsdienst) van de SS had al halverwege de jaren 30 in heel Duitsland zijn informanten zitten. Zo'n 50.000 personen hielden deze geheime politiedienst op de hoogte van activiteiten gericht tegen de nazi's. De SD speelde een centrale rol in de moordacties van de *Einsatzgruppen* en bij de organisatie van de holocaust. Tot juli 1944 was de SD in een strijd verwikkeld met de *Abwehr* van admiraal Canaris. Toen deze gearresteerd werd, kreeg de SD ook de verantwoordelijkheid over de buitenlandse spionageactiviteiten. In heel bezet Europa coördineerde de SD acties tegen het verzet, in nauwe samenwerking met de Gestapo.

KLEIN BEGINNEN

Voor een organisatie die zo machtig werd, kende de SD maar een bescheiden afkomst. De dienst werd in de zomer van 1931 opgericht door de toen 27-jarige Reinhard Heydrich. Er zouden nog 18 maanden van hectische politieke ontwikkelingen volgen voordat Hitler rijkskanselier kon worden, en Heydrichs team - in eerste instantie slechts drie man - kreeg opdracht de andere leden van de nazi-partij te bespioneren. Tijdens een bijeenkomst in het nazi-hoofdkwartier in München, beweerde Heydrich dat de NSDAP vergeven was van de spionnen en verraders. Hij kreeg daarop de toestemming om inlichtingenbureaus op te zetten in alle SS-districten, die aan hem moesten rapporteren. Hij coördineerde de SD vanuit een gehuurd appartement dat langzaam volliep met archiefkaarten: een A-Z van de nazi's met daarop alle smeuïge details over hun privé-leven, hun zakelijke praktijken en hun politieke vriendschappen.

Het eerste doelwit van de SD was de SA-leiding die met zijn oorlogszuchtige uitspraken en gewelddadige gedrag uiteindelijk 'de Nacht van de Lange Messen' in 1934 over zich afriep. Het was niet zo moeilijk om aan te tonen dat Röhm een alcoholist en een homoseksueel was: dit was een publiek geheim dat alle partijleiders kenden. Maar het

Boven:
Veiligheidstroepen pakken joden op in Oost-Europa. De* Sicherheitsdienst *leverde een groot gedeelte van de leden van de SS* Einsatzgruppen *- de doodseskaders die meer dan een miljoen joden en communisten vermoordden in het eerste jaar na de invasie van de Sovjet-Unie in juni 1941.

Hieronder:
De SD hield zich in principe verre van fysieke martelingen. Na verloop van tijd gingen de SD en de Gestapo echter steeds meer in elkaar op en de Gestapo was wel gespecialiseerd in de wetenschappelijke toepassing van pijn.

was het bewijsmateriaal over een op handen zijnde coup, en niet de seksuele praktijken in Röhms villa, die ertoe leidden dat Hitler keihard toesloeg tegen zijn oude kameraden. Dit 'bewijs' was grotendeels door Heydrichs SD-team geproduceerd. Het contrast tussen de SA en de SD had niet groter kunnen zijn: Röhm gaf leiding aan een groot legioen

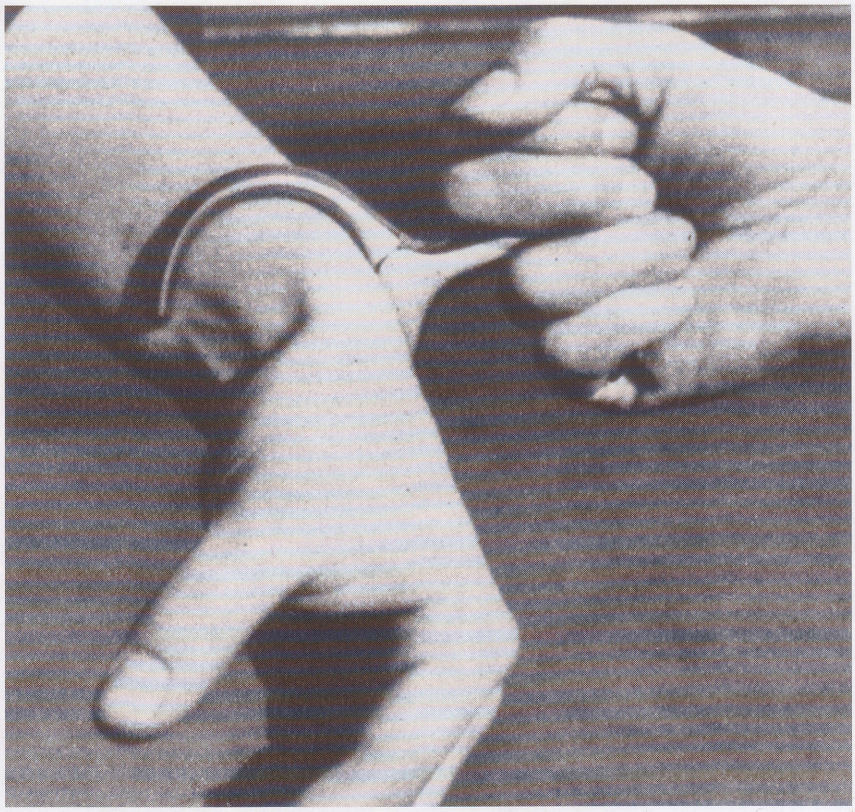

brallerige straatvechters, terwijl het kleine team van Heydrich vrijwel volledig bestond uit goedopgeleide jonge mannen, voor het merendeel juristen.

MEER INVLOED

Nadat Hitler rijkskanselier was geworden, werd Himmler benoemd tot hoofd van de politie in München en kreeg Heydrich, het hoofd van de veiligheidsdienst van de nazi-partij, de leiding over de politieke afdeling van de recherche in München. Dit was de eerste aanzet tot het samengaan van de staats- en partij-veiligheidsdiensten. In juni 1936 kreeg Himmler de leiding over alle Duitse politiediensten. Heydrich kon nu SD'ers aanstellen op belangrijke functies binnen de politie en, zoals hij het zelf zei, "de meest meedogenloze, gewetenloze" mensen werven voor de SD. De taken van de SD waren nu veel breder geworden: de dienst werd belast met het opsporen van 'staatsvijanden'. Aanvankelijk waren dat alleen mannen en vrouwen die lid waren van anti-nazistische organisaties zoals de communistische partij, maar later kon dit iedereen zijn die enige vorm van kritiek uitte op Hitler of het nazi-regime.

RIVALEN WORDEN ÉÉN

Naarmate de SD groeide, viel hun werk steeds meer samen met dat van de Gestapo. Er ontstonden de nodige fricties doordat de geheime partijpolitie en de geheime staatspolitie op dezelfde mensen jaagden. Maar de scheidslijn tussen de twee diensten vervaagde snel. Op 23 juni 1938 werd besloten dat alle leden van de Gestapo en de Kripo (*Kriminalpolizei* - rechercheurs in burger) ingelijfd moesten worden bij de SS. Op 29 september 1939 werden alle Duitse veiligheidsdiensten onder leiding van Heydrich geplaatst. De Gestapo en de Kripo, die samen bekend stonden als de SIPO (*Sicherheitspolizei* - veiligheids-politie) vielen voortaan samen met de SD onder het *Reichsicherheitshaupt-amt* (RSHA). Dit bestond uit zeven afdelingen: I (personeel), II (administratie en financiën), III (inlichtingen/interne veiligheid), IV (Gestapo - geheime politie), V (Kripo - recherche), VI (externe inlichtingen-dienst), VII (archief). Er werd veelvuldig personeel uitgewisseld tussen de verschillende afdelingen. Heydrich had richtlijnen opgeteld voor potentiële rekruten: de kandidaten moesten afkomstig zijn van een SS-school of moesten rechten gestudeerd hebben; ze moesten vier maanden bij de Kripo werken om de basisprincipes van het politiewerk te leren en vervolgens drie maanden bij de SD en drie bij de Gestapo. De uiteindelijke functie binnen de RSHA was afhankelijk van de kwaliteiten die de nieuweling tijdens deze proeftijd etaleerde. De SD bleef tot 1945 een kleine elitegroep van niet meer dan 3000 man. Tussen 1943 en 1945 groeide de Gestapo uit tot een dienst met zo'n 50.000 medewerkers, terwijl de Kripo circa 15.000 man telde. Maar, behalve als ze in burger opereerden, droegen de leden van de Gestapo vaak het embleem van de SD op een zwart SS-uniform. De aanduiding SD werd zowel gebruikt voor leden van de SIPO als voor politieagenten en medewerkers van de contraspionagedienst.

De SD spoorde communisten, pacifisten, zevendedagadventisten, vrijmetselaars en natuurlijk joden op. Via de SD kwam ook een 'bureaumoordenaar' als Adolf Eichmann naar boven. Hoewel hij eigenlijk was aangenomen als archivist en typist voor de meldingen van SD-informanten, startte hij op eigen initiatief met een nieuw register waarin hij allerlei gegevens verzamelde over joden en vrijmetselaars (waarvan hij dacht dat ze met de joden samenzwoeren tegen de ariërs). Dit project trok Himmlers aandacht en hij gaf Eichmann daarop de leiding over het nieuwe 'wetenschappelijke museum van joodse zaken' dat de SD opgezet had.

OORLOGSMISDADEN

SD-eenheden leidden de jacht op ontsnapte krijgsgevangenen. Daarbij voerden ze de 'kogelverordening' uit van maart 1944, waarin opdracht werd gegeven om iedereen die ontsnapte, met uitzondering van Britse en Amerikaanse militairen, te

Hierboven:
Walter Schellenberg was een van die intelligente jonge mannen die in de jaren 30 bij de SS hun draai vonden. Deze doctor in de rechten leidde de Duitse buitenlandse inlichtingen- en contraspionagedienst gedurende lange tijd.

Hieronder:
Heinrich 'Gestapo' Müller vormde een sterk contrast met Schellenberg. Deze hardwerkende beroepspolitieman was gespecialiseerd in het opsporen van 'staatsvijanden'. Müller was waarschijnlijk een van de meest gevreesde ondergeschikten van Heydrich.

doden. Opgespoorde Russen werden door de SD naar Mauthausen gebracht, waar ze werden geëxecuteerd. Verder vermoordde de SD ingevolge de beruchte 'commandoverordening' alle leden van de Britse Special Forces die, omdat ze openlijk in hun eigen militaire uniform streden, recht hadden op de krijgsgevangenenstatus.

Als contraspionagedienst was de SD verantwoordelijk voor het oppakken en executeren van talloze leden van de SOE, die in bezet Europa gedropt werden om de verzetsactiviteiten te coördineren. Als het Duitse leger dergelijke agenten

Tijdens een formeel diner in 1935 zitten SS Gruppenführer Heydrich en marinekapitein Canaris naast elkaar. Deze bittere rivalen op het gebied van spionage onderhielden een vriendschappelijke band met elkaar.

Canaris en Heydrich

Hierboven:
Wilhelm Canaris was een beroepsmarineman die een groot deel van zijn actieve carrière met spionage bezig was. Deze voormalige mentor van Heydrich probeerde de militaire inlichtingendienst te beschermen tegen de tentakels van de SD, geleid door zijn jongere pupil.

HEYDRICHS voormalige mentor, admiraal Canaris, werd in 1935 benoemd tot hoofd van de *Abwehr*. Waarschijnlijk was dit aan de steun van Himmler te danken. Binnen twee weken vaardigde Canaris al richtlijnen uit die aangaven voor welke taken de contraspionageafdeling van de SD verantwoordelijk was en voor welke de *Abwehr*. Canaris bleef altijd een soort van vaderfiguur voor Heydrich, die de eerste viool speelde in het strijkkwartet van de echtgenote van Canaris. Maar een paar jaar later had Heydrich SD-agenten binnen de *Abwehr* zitten en bespioneerde hij zijn collega's. Toen Canaris niet langer gecharmeerd was van het regime, vernam Himmler hiervan via het systeem dat Heydrich had opgezet. Canaris werd in 1944 gearresteerd en in 1945 door de SS opgehangen.

Boven:
Reinhard Heydrich creëerde een plek voor zichzelf als Himmlers inlichtingenchef. Hij was zeer intelligent, ambitieus en gewetenloos en was waarschijnlijk de opvolger van Adolf Hitler geworden als hij in Praag niet bij een hinderlaag om het leven was gekomen.

Hierboven:
Heinrich Himmler zit een vergadering voor in München. De mannen aan deze tafel - waaronder Müller, Heydrich en het hoofd van de Kripo, Artur Nebe - beschikten over leven en dood van vrijwel alle Duitsers.

gevangen nam, dan moesten die aan de SD worden overgedragen om verhoord te worden. Na D-Day werden de rollen omgekeerd. De SD-officieren wierven agenten die ze achter de vijandelijke linies lieten werken. De meesten daarvan waren Duitsers, maar sommige agenten waren rechtse Franse mannen (en vrouwen). De saboteurs werden opgeleid in La Montagnette, de agenten die inlichtingen moesten verzamelen leerden dit in het Chateau de Maulny. De spionageactiviteiten van de SD lijken niet veel meer opgeleverd te hebben dan die van de *Abwehr*. Net zoals in Groot-Brittannië de spionnen van Canaris op rap tempo werden opgepakt en 'bekeerd' of geëxecuteerd werden, hadden ook de SD-teams in Frankrijk te kampen met een grootschalige contraspionage-operatie van de Britten, de Amerikanen en de Vrije Franse troepen. De eerste spion werd in augustus 1944 door de US 12th Army Group opgepakt. Deze Günther Ohletz werd berecht door de US Military Commission en in oktober opgehangen. De US CIC (Counter Intelligence Corps) wist een hele reeks agenten op te pakken die zich voordeden als verzetsstrijders, Rode-Kruismedewerkers en arbeiders voor de Organisation Todt. In Italië was het grotendeels hetzelfde verhaal. De SD zette daar talloze fanatieke fascistische Italiaanse agenten in.

HET EINDE VAN DE SD

Toen de geallieerde legers zich eenmaal binnen de Duitse grenzen bevonden, waren de mogelijkheden voor de SD-agenten enorm groot. Het was de Amerikaanse GI's op straffe van een boete van 65 dollar verboden zich op vriendschappelijke voet met de Duitse bevolking in te laten, maar met zoveel mooie dames die zich op even zovele straathoeken aanboden - voor wat eten, steenkool en bescherming - zagen veel soldaten dit als een nuttige investering; het was 'de 65-dollar-vraag'. De CIC zag deze contacten als mogelijke spionage en inderdaad bevonden er zich de nodige Mata Hari's onder de meisjes. 'Sybille Dancourt' was een van die dames. Door een Amerikaanse officier werd ze beschreven als "een fotografisch geheugen in een fotogeniek lijf". Zij was de maîtresse van SD *Obersturmführer* Wilhelm Kremer. Ze werd in maart op de westelijke oever van de Rijn opgepakt met een pistool en zendapparatuur. Ze bleek opdracht te hebben een voormalige Gestapo-officier in Keulen te vermoorden, die met de geallieerden samenwerkte. Ook was er sprake van een plan om een aantal gevangen genomen Gestapo-medewerkers te bevrijden. Dancourt, alias 'Héloise Bouconville', was een Belgische nazi-sympathisante die uiteindelijk werd overgedragen aan de Belgische autoriteiten en wegens hoogverraad veroordeeld werd tot de doodstraf. Dit werd uiteindelijk omgezet in een gevangenisstraf omdat ze bereid was de namen vrij te geven van verscheidene andere agenten.

Hoewel de spionnen van de SD allerlei mogelijkheden hadden om inlichtingen te verzamelen, installaties van de geallieerden te saboteren en collaborateurs te vermoorden, waren de contraspionageteams van de geallieerden op hun hoede. Bovendien zagen de meeste Duitse agenten wel in dat de dagen van het nazisme geteld waren. Er werden nog wat benzine-opslagstations opgeblazen en een handjevol 'verraders' vermoord, maar de meeste SD'ers verdwenen geruisloos in de anonimiteit. De dagen van het Derde Rijk waren voorbij.

Een gewone huisvader en het organisatietalent achter de holocaust. De in Oostenrijk geboren Adolf Eichmann startte in 1934 als administratief medewerker van de SD. Hij werd een autoriteit op het gebied van joden en het joodse geloof. Zijn administratieve talenten werden door Heydrich in eerste instantie aangewend om de joden te laten emigreren en later om de moordmachine in het kader van de Endlösung te organiseren.

Boven:
Leden van een van de 15 Einsatzkommandos *die het Duitse leger in 1939 naar Polen gevolgd waren, kijken toe hoe een Poolse gevangene een bekentenis tekent. Het SD-embleem met zilveren bies op de arm van de* Sturmbannführer *geeft aan dat hij lid is van de Gestapo.*

Rechts:
De SD had in Polen de taak "vijandige elementen" te bestrijden. In de praktijk kwam dit erop neer dat de Einsatzkommandos *terreuracties uitvoerden tegen joden, het Poolse leger en de Poolse intelligentsia. In de twee maanden dat ze in Polen actief waren, vermoorden de* Einsatzkommandos *zo'n vijftienduizend mensen.*

SD-beulen

DE SD volgde het Duitse leger op de hielen. Na de bezetting van Oostenrijk in 1938 coördineerde de SD de arrestaties van zo'n 67.000 mensen. Tijdens het onderzoek naar Eichmanns daden na de oorlog, beschreef hij de werkwijze van de SD. Een aantal maanden voor de *Anschluss* was er op het hoofdkwartier van de SD een lijst opgesteld van alle potentiële vijanden in het land. Men werkte in drie ploegen full-time aan het samenstellen van een enorm kaartenregister van een paar meter doorsnee. Ponsgaten gaven aan of de 'verdachte' joods was of een vrijmetselaar of een communistische, protestantse of katholieke activist. Het doel was om alle mogelijke oppositie tegen de nazi's direct met wortel en al uit te roeien. In Oostenrijk slaagden de Duitsers in hun opzet: binnen een paar weken waren alle mogelijke vijandelijke groeperingen vrijwel weggevaagd.

Toen Duitsland steeds meer terrein bezette, kreeg de SD ook steeds meer werk. Er werden plannen opgesteld voor de eliminatie van alle politieke vijanden en de leden van bepaalde rassen in het Oosten. Elk van de *Einsatzgruppen* in Polen, Rusland en de bezette delen van West-Europa telde tientallen SD-agenten. Het ontvoeren van verzetsstrijders in het kader van de *Nacht-und-Nebel*-verordering werd door de SD uitgevoerd. Himmler vaardigde deze verordening in december 1941 uit: hij vond de gevangenisstraffen voor acties tegen de Duitse bezetters veel te licht en daarom moesten verdachten in het vervolg opgepakt worden, zonder dat hun familie - en daarmee de rest van de bevolking - ooit nog iets van hen vernam. In bezet Frankrijk werden de meeste 'vermisten' vrijwel direct na hun ondervraging geëxecuteerd. De lijken werden in geheime graven begraven. De familieleden ontdekten pas lang na de oorlog, toen de archieven van de SD boven water kwamen, wat er met hun geliefden gebeurd was. In het Oosten had men het minder nauw genomen met de verslaglegging. Daarom is het lot van vele slachtoffers nog altijd ongewis.

Links:
De SD beantwoorde partizanenacties in Oost-Europa regelmatig door grote aantallen gijzelaars in het openbaar te executeren. Hiermee wilden ze het volk afschrikken, maar vaak leidden de wreedheden juist weer tot nieuw verzet.

Hierboven:
De meest gruwelijke slachtingen die de SD pleegde, staan op het conto van de vier Einsatzgruppen *die in Rusland actief waren in 1941 en '42. Hoewel deze mannen uit allerlei geledingen kwamen, zoals de politie of de* Waffen-*SS, waren de meeste hogere officieren SD'ers.*

WAT DE GEALLIEERDEN WISTEN

De twee leiders van de Westerse grootmachten deden weinig tegen de volkenmoord die in Europa plaatsvond. Ze beperkten zich grotendeels tot het uitgeven van verklaringen dat de agressors na de oorlog rekenschap zouden moeten afleggen.

Dankzij ontcijferd Duits radioverkeer en ooggetuigenverklaringen hadden de geallieerden al in 1942 het onweerlegbare bewijs dat de nazi's bezig waren met volkenmoord. Zij hielden dit echter tot na de oorlog grotendeels geheim.

HITLER en zijn ziekelijk racistische handlangers, Himmler en Heydrich, wisten niet zeker of de gewone Duitsers het eens waren met hun plannen om het joodse volk uit te roeien. De reacties op het euthanasieprogramma *Aktion T-4* waren onverwacht vijandig geweest en hadden er uiteindelijk toe geleid dat dit 'uit hun lijden verlossen' van gehandicapten en geesteszieken officieel beëindigd werd. (In werkelijkheid werden deze moorden op hulpeloze patiënten in het grootste geheim op een lager pitje voortgezet.) Deze ervaring had echter wel aangetoond hoe gevoelig het nazi-regime was voor de publieke opinie en hoezeer Hitler erop beducht was geen bewijzen achter te laten die hem in verband konden brengen met dergelijk controversieel beleid. Daarom werden de orders voor de start en de beëindiging van *Aktion T-4* bij monde van de SS-arts Christian Wirth gegeven.

De 'Endlösung' vond plaats in bezet Polen, ver van nieuwsgierige blikken, en onder volledige controle van de veiligheidsdiensten. Tijdens een toespraak voor SS-leiders in 1943 beschreef Himmler deze praktijken als een glorieuze pagina uit de Duitse geschiedenis die nooit op papier gezet kon worden. De wereld was totaal verbijsterd toen de eerste foto's van bevrijde concentratiekampen gepubliceerd werden. De opnames die in 1945 in Belsen gemaakt werden, maakten grote indruk op het Britse en Amerikaanse publiek: ze vormden het

Hierboven:
Niet alle executies vonden op afgelegen plekken plaats. Vaak werden ze midden in een stad of dorp uitgevoerd om alle daden van verzet te ontmoedigen. In politierapporten werden dergelijke slachtoffers meestal opzettelijk ten onrechte aangeduid als 'partizanen'.

Hierboven:
Vanaf het begin van de oorlog prefereerden de nazi's genocide boven deportatie en herhuisvesting. De massa-executies van burgers in de bezette gebieden begonnen in 1939 in Polen.

bewijs dat de nazi's inderdaad zo barbaars waren als ze door sommige propagandisten waren afgeschilderd. Rusland ontdekte de waarheid al iets eerder, toen het Rode Leger in de zomer van 1944 Majdanek innam. De geallieerde regeringen waren echter al sinds 1941 op de hoogte van het bestaan en het doel van de vernietigingskampen. Vier maanden voor de Wannsee-conferentie - voordat de eerste vernietigings-kampen operationeel werden - lieten de rapporten die de inlichtingen-diensten voor Winston Churchill hadden opgesteld al geen twijfel meer bestaan aan de ware bedoelingen van de nazi's in Oost-Europa en Rusland.

MASSAMOORDEN

Vanaf de eerste dag van de invasie van Rusland werden door de Duitse strijdkrachten op grote schaal burgers geëxecuteerd. Willekeurige massamoorden werden afgewisseld met massa-executies van volkscommissarissen en andere communistische functionarissen en met de georganiseerde uitroeiing van joden. De meeste moorden werden uitgevoerd door de *Einsatzgruppen* van de SS, maar ook gewone legereenheden, formaties van de *Waffen*-SS en lokale milities speelden hierin een rol. De uitvoering van dit programma bracht het nodige radioverkeer met zich mee. Er bestond immers slechts een rudimentair burgertelefoonnet en de verbindingseenheden van het leger waren al overbelast met hun eigen berichtenverkeer. De Britten ontdekten de waarheid over wat zich afspeelde deels doordat ze de 'Enigma'-codes wisten te breken en deels door het ontsleutelen van de meer traditionele methoden die gebruikt werden door de paramilitaire *Ordnungspolizei*. Deze laatste methoden waren gebaseerd op versleutelsystemen die door de Britten zelf ontwikkeld waren tijdens de Eerste Wereldoorlog.

De *Ordnungspolizei* was van meet af aan betrokken bij de 'Endlösung'. Hele bataljons reservisten van middelbare leeftijd waren in Polen en Rusland gelegerd, waar ze belast werden met veiligheidsdiensten. In 1941 kregen ze regelmatig het bevel de hele joodse bevolking van een dorp of een stad te executeren. Na de oprichting van de vernietigings-kampen in 1942 werden deze mannen vooral ingezet voor het oppakken van de joden, het transport naar de spoorwegstations en als begeleiders op de treinen naar de kampen. Fragmenten van het radioverkeer over

Hierboven:
De weinig verfijnde geallieerde propaganda over de vermeende barbaarsheid van de Duitsers had tijdens de Eerste Wereldoorlog averechts uitgepakt. Daarom waren de geallieerden nu terughoudend in hun berichtgeving over de Duitse wreedheden; ze moesten eerst meer bewijzen hebben.

Hieronder:
Hitlers uitgever, Eher Verlag, wilde graag de buitenlandse rechten voor Mein Kampf *verkopen. Maar de Duitse regering stemde alleen in met de uitgave van een politiek gekuiste tekst. Deze versie werd ontdaan van de meest radicale uitspraken van Hitler over buitenlandse politiek en rassenhaat. Tot 1939 was alleen de 'gekuiste' versie voor het grote publiek beschikbaar. De Westerse regeringen hadden echter wel het volledige relaas van Hitlers plannen; zij hadden vertalingen van de complete tekst.*

Boven:
De rol van de vaardige, maar saaie Kurt Daluege in de wrede praktijken van de in nazi's is lang onderschat geweest. De aanklagers in Neurenberg waren niet op de hoogte van de details van de ontcijferde berichten over de politieacties die onder leiding van Daluege in het Oosten werden uitgevoerd.

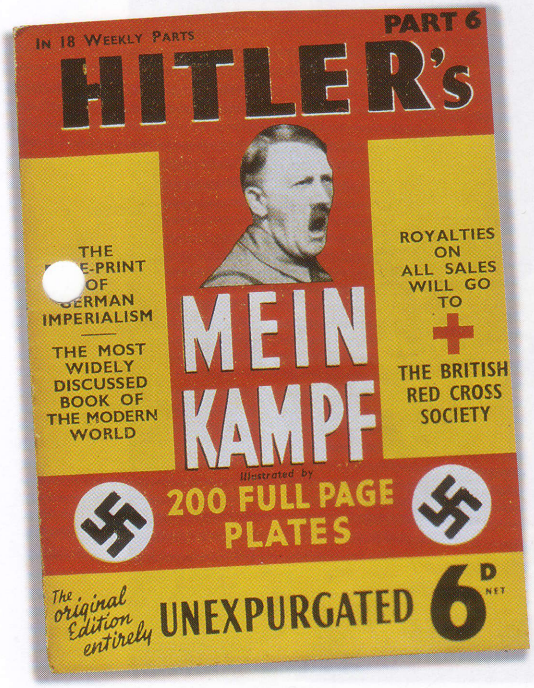

dit onderwerp werden aan Winston Churchill voorgelegd tijdens zijn wekelijkse overleg met de inlichtingendiensten. Al in augustus 1941 vergeleek Churchill de Duitse aanval op Rusland met de barbaarse invasies van Genghis Khan tijdens de middeleeuwen. Gedurende de 12 maanden daarna kwam hij tot de ontdekking dat de Duitsers in het Oosten niet alleen een uitzonderlijk wrede oorlog uitvochten, maar dat het ook hun opzet was de joodse bevolking van Europa uit te roeien.

ONDERSCHEPT RADIOVERKEER

In het radioverkeer dat door de Britten onderschept werd, werd vaak iets gezegd over het aantal joden dat bij massaexecuties gedood was: 367 joden gedood door politiebataljon 314 in augustus 1941; 355 door dezelfde eenheid in samenwerking met bataljon 45; 1342 door politieregiment Zuid op 31 augustus. De Britse analisten vroegen zich af of de Duitsers de aanduiding 'joden' als eufemisme gebruikten; ze konden zich wel voorstellen dat de Duitsers grote aantallen burgers doodden, maar gingen ervan uit dat dit deel uitmaakte van een zeer agressieve campagne tegen verzetsstrijders. Het idee dat de slachtoffers alleen maar uitgekozen werden vanwege hun ras leek zo bizar en barbaars, dat de analisten concludeerden dat men moest betwijfelen of alle geëxecuteerden die als 'joden' werden aangeduid, ook inderdaad joods waren. Uit de cijfers bleek in ieder geval wel dat de Duitsers een beleid voerden van meedogenloze intimidatie.

Vanaf september 1941 ging de Britse geheime dienst er echter vanuit dat als de nazi's 'joden' zeiden, ze dat ook inderdaad bedoelden; de eufemismen in andere radioberichten, zoals 'herhuisvesting' en 'speciale taken', maakten dat wel duidelijk. Een favoriet eufemisme was *Aktion nach Kriegsgebrauch* - 'actie volgens oorlogsgebruik', een uitdrukking die zou kunnen verwijzen naar acties tegen verzetsstrijders, maar die in feite standaard gebruikt werd voor de massamoord op joden. Die maand gaf Kurt Daluege zijn politie-eenheden opdracht hun meldingen niet langer via de radio te verzenden; We zullen nooit weten of hij dit deed omdat hij vermoedde dat zijn mensen afgeluisterd werden of omdat hij van

Links:
Tot Babi Yar was het record voor de grootste massale moordpartij in handen van de notoire Friederich Jekeln die in radioberichten hoog opgaf over het feit dat zijn stafcompagnie en eenheden van de ordepolitie 20.000 joden vermoord hadden. Deze actie vond in augustus 1941 plaats in Kamenets-Podolsk.

Hierboven en hieronder:
De geallieerden waren al 1941 op de hoogte van de genocideplannen van de nazi's. Maar hun propagandisten besloten het Duitse volk hiervan niet te beschuldigen. Toch moeten de burgers er absoluut getuige van zijn geweest hoe gedeporteerde joden door hun woonplaats gevoerd werden. Daar werd echter nooit openlijk tegen gedemonstreerd. Het Duitse volk had Hitler echter wel gedwongen de rem te zetten op zijn euthanasieprogramma, zoals dat werd voorgesteld in een film over dit onderwerp waaruit hieronder een scène te zien is.

nature erg voorzichtig was. Maar het kwaad was al geschied. Een verklaring van de Britse Secret Intelligence Service (SIS) uit die tijd luidt, "Het feit dat de politie alle joden doodt die in hun handen vallen, moge inmiddels als een vaststaand feit beschouwd worden". De Duitse invasie van Rusland vormde het startsein voor een nieuwe serie afschuwelijke pogroms in de Baltische staten en de Oekraïne. Plaatselijke bendes beroofden, verkrachtten en vermoorden de joden in hun dorpen nog voordat de nazi's gearriveerd waren. Een aantal van deze mannen voegde zich later bij milities die onder Duitse controle stonden en zette deze misdaden daar voort. Dergelijke geweldsuitbarstingen tegen joden waren tijdens het Rusland onder de tsaren al gemeengoed en waren na de Russische revolutie in hevigheid toegenomen. In 1941 werden ze gemeld in de Oekraïense pers, in de *Jewish Chronicle* in Londen en door de Poolse ondergrondse, die trouw was aan de regering-in-ballingschap. Van de eerste golf executies die door de Duitsers georganiseerd werd, werd alom aangenomen dat die deel uitmaakte van ditzelfde fenomeen, maar de grote Westerse kranten maakten al eind 1941 melding van de systematische deportatie van Europese joden.

DOOFPOT

De Britten slaagden er in juni 1942 in een belangrijk bericht te ontcijferen. Radioberichten over massale executies door concentratie-kampcommandanten zouden niet langer geclassificeerd worden als 'zeer geheim' maar gewoon als 'geheim'. Tussen de kampen en het kantoor van Eichmann werden er echter nog altijd allerlei berichten uitgewisseld die wel zeer geheim waren: er stond iets te gebeuren en de nazi-leiding was vastberaden dit niet te laten uitlekken. De kampen meldden het aantal gevangenen via de radio, uitgesplitst naar ras en naar categorie gevangene. Britse analisten signaleerden dat Auschwitz gestart was met slechts een paar honderd joden, waarna dit getal in juli gestegen was tot meer dan 10.000 om daarna plotseling weer scherp te dalen. In augustus meldde de kampcommandant dat er 6829 mannen gestorven waren en 1525 vrouwen. Maar deze getallen waren niet logisch. De Britten wisten

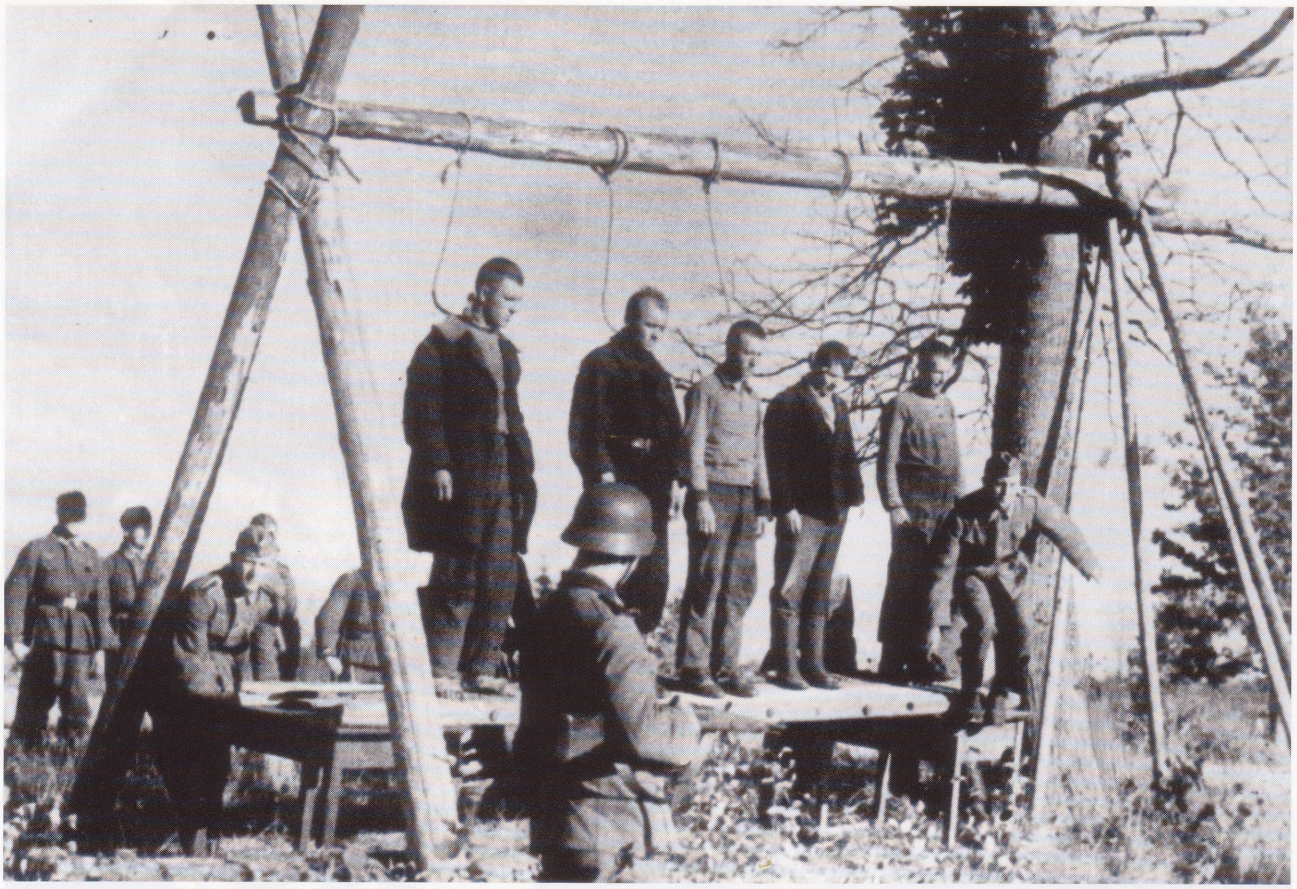

Hierboven:
Het duurde een hele tijd voordat de geallieerden over hun ongeloof over de schaal waarop de moorden in de bezette gebieden plaatsvonden heen waren. Had er zich in de recente geschiedenis al ooit iets vergelijkbaars voorgedaan? Zelfs toen ze een redelijk beeld van de waarheid hadden, waren ze nog van mening dat de enige effectieve manier waarop ze de nazi-misdaden een halt konden toeroepen via een overwinning op het slagveld zou zijn.

dat er veel meer mensen naar Auschwitz gedeporteerd werden, dan er volgens opgave gevangen zaten. Er kwamen tienduizenden mensen in het kamp aan, die klaarblijkelijk niet meegeteld werden als 'gevangenen' en wiens lot ongewis bleef. De Britten kregen de waarheid uiteindelijk te horen van ooggetuigen. Een Poolse agent, Tadeusz Chciuk-Celt, was twee keer per parachute in Polen geland en bracht eind 1942 uitgebreid verslag uit over Auschwitz. De volledige gegevens zijn nog altijd niet openbaar gemaakt. De Poolse regering-in-ballingschap had zijn eigen bronnen, die vermeldden dat hele treinladingen Russische krijgsgevangenen en joodse burgers die in Auschwitz aankwamen rechtstreeks naar de gaskamers gestuurd werden. Een van die bronnen wist te melden dat er medio 1942 weliswaar 63.340 nieuwe gevangenen ingeschreven waren in Auschwitz, maar dat er daarnaast nog eens 22.000 waren aangekomen die nooit ingeschreven waren, omdat ze onmiddellijk gedood werden. De Poolse historicus Emmanuel Ringelbaum smokkelde documentatie over Chelmno naar de regering-in-ballingschap. Een deel van deze informatie werd door de BBC gebruikt als basis voor hun eerste berichten over de Endlösung. (Ringelbaum werd later gevangen genomen en samen met zijn gezin gedeporteerd en om het leven gebracht.)

"... het is natuurlijk(!) twijfelachtig of alle geëxecuteerden inderdaad 'joden' zijn zoals gezegd wordt, maar uit deze cijfers blijkt wel duidelijk dat er sprake is van een beleid van brute intimidatie, zo niet van definitieve uitroeiing."

Samenvatting van Britse inlichtingendienst van ontcijferd radioverkeer van de ordepolitie (12 augustus 1941)

'EEN WILD GERUCHT'

Op 30 juli 1942 had een Duitse zakenman in Zürich een bespreking met zijn Zwitserse zakenpartner. Eduard Schulte was een industrieel uit Breslau. Zijn bedrijf exploiteerde mijnen in de buurt van Auschwitz. Hij had informatie over de vernietigingskampen en de gaskamers. Hij vertelde zijn verbijsterde collega dat de kampen gebouwd werden met het doel vier miljoen joden te vermoorden met cyaangas en dat de lijken in speciaal gebouwde crematoria verbrand zouden worden. Hij wilde anoniem blijven omdat hij nog terug moest keren naar Duitsland, maar hij vroeg zijn zakenpartner deze informatie verder te verspreiden. Deze benaderde het Joodse Wereldcongres in Genève, dat op zijn beurt weer de Britse en Amerikaanse regeringen op de hoogte stelde. Het nieuws van Schulte bevestigde wat de Britten al wisten, maar de Amerikaanse regering wilde het niet serieus nemen en deed het af als 'een wild gerucht dat voortkomt uit de angsten van de

Boven:
Volgens de Britse inlichtingendiensten hadden de Duitsers, die oude codeermethoden uit de Eerste Wereldoorlog gebruikten om gevoelige informatie door te geven, er geen idee van hoe kwetsbaar ze waren. Maar zoals wel vaker met grote organisaties gebeurt, was er in het Duitse apparaat een zekere luiheid geslopen en vonden ze het wel gemakkelijk om vast te houden aan de bestaande procedures. Wellicht waren de Duitsers zelfs zo arrogant om de Britse intelligentie te onderschatten.

joden'. Het is niet meer te achterhalen of de Britten hun eigen informatie met de Amerikanen gedeeld hebben. Een feit is wel dat het Amerikaanse Jewish Congress de informatie die men uit Oost-Europa kreeg wereldkundig maakte. In november 1942 belegde rabbi Stephen Wise daarvoor een persconferentie in New York. De Associated Press nam het verhaal over; de kop in de *New York Herald Tribune* was 'Wise Says Hitler Has Ordered 4,000,000 Jews Slain in 1942'.

HET GETTO IN WARSCHAU

In die maand keerde ook de Poolse agent Jan Kozielewski (codenaam Karski) terug naar Londen. Hij was in Belzec geïnfiltreerd, had zich voorgedaan als kampwacht en legde nu persoonlijk getuigenis af aan Anthony Eden, de Britse minister van oorlog, en aan president Roosevelt. Hij had het hele proces gezien en hij kon het eerste nieuws brengen over de 250.000 joden die gedeporteerd waren uit het getto van Warschau: volgens hem waren er maar 4000 van gespaard. De Duitsers wilden hen inzetten als slavenarbeiders.

In Amerikaanse regeringskringen werd zijn nieuws met de nodige scepsis ontvangen, zoals er ook binnen het Britse Foreign Office allerlei mensen waren die het nieuws dat zich in Londen opstapelde bleven afdoen als onzin. De BBC raakte er echter van overtuigd dat er wel degelijk sprake was van een door de staat georganiseerd programma van volkenmoord. Ook andere media namen dit nieuws over, zoals de *New York Times* die de waarheid over de genocide voor het eerst naar buiten bracht op 2 december 1942, de dag waarop burgemeester La Guardia van New York zich aansloot bij 500.000 joodse vakbondsleden die hun werk symbolisch gedurende tien minuten neerlegden uit respect voor hun vermoorde geloofsgenoten.

GEZAMENLIJKE VERKLARING

Op 17 december 1942 gaven de Britse, Amerikaanse en Russische regeringen gezamenlijk een verklaring uit waarin ze de nazi's veroordeelden vanwege hun grootschalige moord op de joden. Daar bleef het voorlopig bij.

De Britten hadden drie jaren van oorlog achter de rug en waren nu, volgens Churchill, misschien nog niet aan het einde daarvan gekomen, maar in ieder geval wel aan 'the end of the beginning'. Men besefte dat het nog enige tijd zou vergen voordat de overwinning gevierd kon worden. Voor de Amerikanen waren de gebeurtenissen in Europa iets dat zich ver van hun bed afspeelde. Rusland vocht nog steeds voor zijn leven. Bovendien werd de verklaring niet direct gevolgd door een stortvloed aan fotomateriaal; dat zou moeten wachten totdat de kampen zelf bevrijd waren. De Britten waren echt nog niet van plan om toe te geven dat ze het radioverkeer van de SS konden lezen en er waren ook nog geen Poolse spionnen die bereid waren om interviews te geven aan de pers. Ook herinnerden de regeringsleiders zich maar al te goed hoe slecht propaganda-uitingen over de wrede praktijken van de vijand hadden uitgepakt tijdens de Eerste Wereldoorlog: in plaats van extra steun op te leveren voor de oorlogsinspanningen, hadden dergelijke berichten het geloof in de regeringen doen afnemen. Dit alles verklaart waarom de ontdekking van Belsen in 1945 zo'n akelige verrassing was voor het Britse leger.

Achter gesloten deuren beraadslaagden de Britse en Amerikaanse regeringen over hoe men op de holocaust moest reageren. In april 1943 vond er een conferentie over dit onderwerp plaats op Bermuda, waar men geen gehoor gaf aan oproepen van het Joodse Wereldcongres om de beperkingen die gesteld waren aan emigratie naar Palestina af te zwakken. Er werd een vluchtelingencentrum opgezet in Noord-Afrika, maar de vraag wat te doen als een supermacht een beleid van genocide gaat voeren werd niet beantwoord. Door de oorlog te winnen kon men de nazi's afstoppen, en dat was precies wat de geallieerden probeerden te doen. Andere maatregelen, zoals het bombarderen van de vernietigingskampen, wierpen meer morele dilemma's op dan ze zouden oplossen.

Hierboven:
Voordat de vernietigingskampen begin 1942 operationeel werden, hadden de Einsatzgruppen en de ordepolitie waarschijnlijk al een miljoen slachtoffers gemaakt. Tijdens het bijwonen van een massaexecutie nabij Minsk eind 1941, ervoer Heinrich Himmler de gruwelijke realiteit van zijn beleid pas echt. Hij drong er bij zijn ondergeschikten daarna op aan vooral haast te maken met de ontwikkeling van de gaskamers.

Hieronder:
Door het ontbreken van een bestaande communicatiestructuur in het Oosten moesten de Duitsers wel vertrouwen op korte- en langegolf-radioverkeer. De berichten die de Britten onderschepten over de executies, maakten al snel duidelijk dat het hier niet alleen om 'verzetsstrijders' kon gaan, temeer daar er aan Duitse zijde eigenlijk geen slachtoffers leken te vallen.

BOMMEN OP AUSCHWITZ

TIJDENS 1944 werd er van allerlei kanten steeds meer druk op de geallieerden uitgeoefend om Auschwitz te bombarderen.

De tijd van handelen was gekomen: medio april waren de nazi's gestart met het oppakken en deporteren van Hongaarse joden en eind april hadden twee ontsnapte gevangenen het onweerlegbare bewijs geleverd van de slachtingen die in het kamp plaatsvonden. De geallieerden konden hun ogen niet langer sluiten voor wat er zich in Auschwitz afspeelde en aangezien de US 15th Air Force, die in Foggia in Italië gelegerd was, sinds mei aanvallen op industriële complexen in Polen, Hongarije en Roemenië uitvoerde, konden de strategen van de luchtmachten zich niet meer verschuilen achter hun beweringen dat een bombardement op het kamp om technische redenen onmogelijk zou zijn. Er werden twee mogelijke operaties bedacht: de gaskamers op zich bombarderen of de spoorrails en de emplacementen naar de kampen vernietigen. De laatste optie werd terzijde gelegd omdat de Duitsers dergelijke schade zonder al te veel problemen zouden kunnen herstellen. Het eerste idee werd al snel afgewezen door het US War Ministry:"Er is geen sprake van dat de strijdkrachten ingezet worden voor het redden van slachtoffers van de nazi agressie ... ." De Britten aarzelden nog, maar spraken tenslotte in september '44 ook hun definitieve "No" uit in het parlement. Deze beslissing werd, onterecht, gerechtvaardigd met het argument dat het deporteren van Hongaarse joden gestopt was. Maar hoe zat het dan met de joden die vanuit andere landen nog altijd naar Auschwitz gedeporteerd werden? De weigering om tot actie over te gaan was wellicht het gevolg van een latent antisemitisme dat nog altijd bestond binnen de geallieerde regeringen.

Dit is ongetwijfeld de grootste en gruwelijkste misdaad uit de wereldgeschiedenis." Churchill schreef dit op 11 juli 1944 aan zijn minister van oorlog, Anthony Eden. Maar waarom deed de Britse minister-president dan niets?

Hieronder:
Een foto van Auschwitz I ten tijde van de moord op de Hongaarse joden. Het Britse Air Ministry had om gedetailleerde plattegronden van de kampen gevraagd voor de besluitvorming over het al dan niet overgaan tot bombardementen. Om de een of andere reden werd dit materiaal niet vrijgegeven door het Britse Foreign Office.

Rechts:
Tijdens 1944 voerden geallieerde bommenwerpers aanvallen uit op militaire doelen. Hun koers voerde hen over de spoorrails die naar de vernietigingskampen leidden en bracht de vliegtuigen tot vrijwel boven Auschwitz zelf.

Hierboven:
Gezien de enorme overbevolking van Auschwitz zouden eventuele bombardementen op de gaskamers tot een enorme slachting geleid hebben, maar de moordplannen van de nazi's zouden daarmee wel sterk worden afgeremd.

De concentratiekampen werden bewaakt door de SS-Totenkopfverbände onder leiding van Theodor Eicke. Deze mannen waren veelal geworven onder de werklozen in de steden en op het platteland. Eicke leerde zijn mannen om hem te gehoorzamen en leidde ze op tot genadeloze killers die doodden uit naam van de Führer. Zijn motto was "Tolerantie is een teken van zwakte."

NAZI - BEULEN

Er bevonden zich nogal wat sadisten onder de mannen die de Endlösung uitvoerden, maar deze fabrieksmatige moordpraktijken pasten ook wonderwel bij ambitieuze, plichtsgetrouwe 'bureaumoordenaars'.

TIJDENS de 12 jaar dat Adolf Hitler aan de macht was, legden de nazi's een uitgebreid netwerk aan van concentratiekampen, verspreid over Duitsland en de bezette gebieden. Deze kampen waren aanvankelijk bedoeld om er politieke tegenstanders in weg te bergen, maar later werden ze vooral gebruikt om de wereld te zuiveren van zogenaamde 'inferieure' rassen. Tijdens de oorlogsjaren werden de bewoners van de kampen vooral als slavenarbeiders ingezet voor allerlei militaire bouwprojecten. Maar door wie werden deze onmenselijke instellingen nu eigenlijk geleid? Waren dit mannen die alle morele besef verloren hadden? Waren het sadomasochisten die zorgvuldig geselecteerd waren om het vuile werk te verrichten waartoe de beleidsmakers zichzelf niet wilden verlagen? Of waren het professionele bureaucraten, die zich met uiterste efficiency aan hun taak wijdden en zonder gewetensbezwaren hun bevelen opvolgden?

BEESTEN IN UNIFORM?

Ondanks de beruchte voorbeelden van kampcommandanten en kampwachten die niets liever leken te doen dan de mensen die aan hen waren toevertrouwd zoveel mogelijk pijn te doen, beschouwden velen die in het concentratiekampsysteem werkten dit gewoon als een ambtelijke functie die hen een goede kans bood om hogerop te komen. Anderen, zoals Karl Koch, berucht van Buchenwald, misbruikten hun functie om zichzelf te verrijken. Dit was echter niet toegestaan en Koch werd dan ook geëxecuteerd toen de SS achter zijn praktijken kwam.

Als men de carrières van een aantal commandanten naast elkaar legt, dan valt vooral op hoe sterk de onderlinge verschillen waren. Josef Kramer (1906-1945), die na zijn arrestatie bekend werd als 'het Beest van Belsen', werd in München geboren. Evenals de meeste andere 'geslaagde' kampcommandanten was hij al lid van de NSDAP en de SS voordat de nazi's aan de macht kwamen. In 1934 werd hij ingedeeld bij de SS-eenheid van Theodor Eicke in Dachau.

Hij begon gewoon als kampwacht, maar werd al snel bevorderd en bekleedde een hele serie hoge functies voordat hij in Sachsenhausen en in Mauthausen ging werken. In 1940 was hij een aantal maanden lang de rechterhand van Rudolf Höss in Auschwitz. Van april 1941 tot mei 1944 was Kramer in de rang van *Hauptstürmführer* commandant van het kamp in Natzweiler.

Hij was persoonlijk betrokken bij allerlei wreedheden, waaronder de moord op 80 vrouwen, waarvan de skeletten gereserveerd werden voor de anatomieafdeling van de rijksuniversiteit van Straatsburg. In mei 1944 keerde hij terug naar Auschwitz en schijnt hij de leiding te hebben gehad over het gaskamercomplex van Auschwitz II, Birkenau. Zijn laatste, en meest beruchte, functie was die van commandant van het kamp Bergen-Belsen waar hij op 2 december 1944 arriveerde. Dit kamp, dat oorspronkelijk gebruikt werd als kamp voor zieken en voor joodse gijzelaars, was omgebouwd tot concentratiekamp. Onder Kramer werden de omstandigheden er snel slechter. Er werden steeds meer gevangenen in Bergen-Belsen ondergebracht uit kampen die ontruimd waren. Door het slechte

Het concentratiekamp was de kern van Himmlers politiestaat; het was het 'zwaard van Damocles' dat de Duitse burgers altijd boven het hoofd hing. Het doel van deze kampen was alle bestaande of potentiële oppositie tegen de nazi's met wortel en al uit te roeien door te dreigen met opsluiting, vernedering en uiteindelijk de dood.

beleid van Kramer stierven talloze gevangenen aan de gevolgen van ziekte, honger en verwaarlozing.

Toen het kamp door de Britten bevrijd werd, werd Kramer gearresteerd en samen met 44 andere bewakers van Belsen, waaronder 15 vrouwen, in Lüneberg berecht. Kramer werd ter dood veroordeeld en op 10 december 1945 geëxecuteerd.

Theodor Eicke (1892-1943) was de sleutelfiguur in de ontwikkeling van het barbaarse concentratie-kampregime. Hij ontwikkelde een model voor het systeem onder de leus "Tolerantie is een teken van zwakte". De vernieuwingen die hij doorvoerde, omvatten lijfstraffen en de doodstraf, het kapo-systeem en de vernedering van de gevangenen.

GEVAARLIJKE GEK

Eicke was betaalmeester tijdens de Eerste Wereldoorlog, werkte daarna als politieagent en zakenman en was van 1923 tot 1932 hoofd van de beveiliging voor IG Farben. In 1928 werd hij lid van de NSDAP en de SA en in 1930 kwam hij bij de SS. Dankzij zijn goede band met Himmler maakte hij snel carrière. De *Reichsführer* beschermde de agressieve Eicke tegen de wraaklust van zijn partijrivalen, zoals *Gauleiter* Josef Burckel die Eicke in een gesticht liet opsluiten als een 'gevaarlijke gek'. In de zomer van 1933 werd Eicke de tweede commandant van het pas geopende kamp in Dachau. Vanwege zijn eerdere succes met het leiden en ontwikkelen van een detentiecentrum voor 'politieke overtreders' was het logisch dat de keus op hem viel toen men een inspecteur voor de concentratiekampen zocht. Eicke had geen boodschap aan de conventionele militaire organisatie. Hij zag echter wel het belang in van discipline om de wachters in de kampen om te vormen tot onvoorwaardelijk gehoorzame en meedogenloze uitvoerders van de wens van de Führer. Hij maakte van hen de *SS-Totenkopfverbände* of SSTV, die in juli 1934 onder zijn leiding kwamen.

Zijn promotie verdiende hij met zijn actieve rol tijdens de Nacht van de Lange Messen, waarin Eicke persoonlijk Ernst Röhm, de leider van de SA, om het leven had gebracht.

Eicke zorgde voor een scherpere controle in de kampen en van de wachten, een effectievere benutting van de dwangarbeiders en de opzettelijke losmaking van het kampsysteem van de ministeries van justitie en binnenlandse zaken.

De mannen van de Totenkopf-verbände vormden de kern van de derde *Waffen-SS-divisie Totenkopf*, die in 1939 geformeerd werd. Hun wreedheid tijdens de strijd en hun bereidwilligheid om oorlogsmisdaden te plegen, droegen ertoe bij dat de Waffen-SS na de oorlog als een criminele organisatie werd aangemerkt. Eicke voerde deze eenheid op zijn eigen meedogenloze wijze aan totdat hij aan het Oostfront bij een vliegtuigongeluk om het leven kwam.

EFFICIËNTE MOORDENAAR

De andere grote vernieuwer binnen het kampsysteem was Rudolf Höss. Nadat hij als minderjarige in de Eerste Wereldoorlog gevochten had, werd hij na de oorlog lid van het Rossbach Freikorps. Hij streed actief tegen de Fransen in het Ruhrgebied en de Polen in Silezië en sloot zich in 1922 bij de NSDAP aan. Hij werd tot 10 jaar gevangenisstraf veroordeeld omdat hij samen met Martin Bormann betrokken was geweest bij de moord op een onderwijzer. Na zijn vrijlating in 1928 werd hij lid van de *Artamanen*-vereniging, die zich hard maakte voor het werken op het land en uitbreiding van het Duitse rijk in het Oosten. De energieke Höss formeerde in 1933 in Pommeren een vrijwillige SS-eenheid cavaleristen en meldde zich in juni 1934 bij de SS aan voor actieve dienst. Van december 1934 tot mei 1938 bekleedde hij diverse functies in Dachau en in mei 1940 werd hij als *Obersturmbannführer* aangesteld in Dachau. Hij werd daar commandant van het door hemzelf opgerichte kamp voor militaire en politieke gevangenen, dat later omgevormd zou worden tot een van de grootste vernietigingskampen. Höss, die streng katholiek was opgevoed, woonde met zijn vrouw en hun vijf kinderen in deze fabriek van de dood, zonder ook maar een keer naar het 'waarom'

Hierboven:
Himmler hield van een strak beleid. Wreedheid en zelfverrijking door de kampwachten waren officieel verboden en een kwart van alle gevallen van moord en fraude werd bestraft.

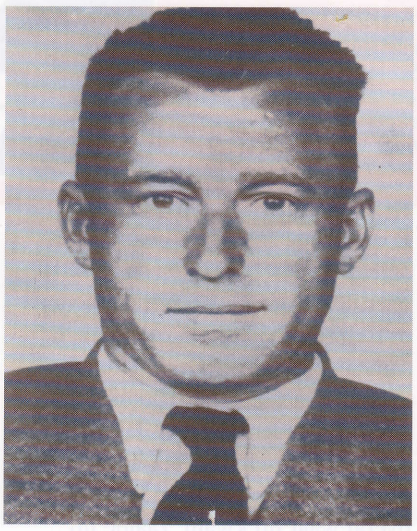

Hierboven:
Franz Stangl werd tijdens zijn jeugd mishandeld door zijn vader. Omdat liefde en medelijden voor hem geen betekenis hadden, was hij zeer geschikt als commandant van Sobibor en Treblinka.

Bovenaan:
De persoonlijkheid van 'papa' Eicke, de 'vader' van het concentratiekampsysteem, paste niet bij zijn bijnaam. Hij haatte de hele wereld. Zijn frustratie werd gebotvierd op de gevangenen in de concentratiekampen. De wachten die hij rekruteerde, verloren alle gevoelens van menselijkheid en fatsoen onder zijn leiding.

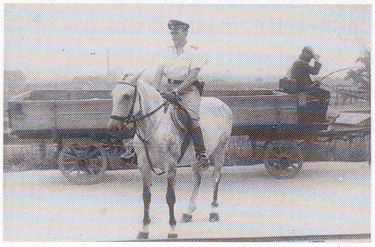

Links:
Amon Leopold Goeth (1908-1946), de schurk uit 'Schindler's List' van Steven Spielberg, ontruimde diverse getto's en werkkampen in Polen. Door zijn succesvolle aanpak daarvan werd hij benoemd tot commandant in Plaszow van februari 1943 tot de sluiting daarvan in september 1944. Hij had een zeer wreed beleid en werd hiervoor in 1946 geëxecuteerd.

achter zijn orders te vragen. Hij was er alleen maar geïnteresseerd in hoe hij de efficiency kon optimaliseren. Hij bedacht daarvoor de sluwe tactiek om de slachtoffers zo lang mogelijk in het ongewisse te laten over hun lot. Dit realiseerde hij onder andere door de gaskamers in te richten als desinfectieruimtes. Het was ook Höss die Zyklon B introduceerde omdat dit hygiënischer en 'humaner' was - voor de bewakers tenminste - dan de bloedbaden die het gevolg waren van het massaal doodschieten van gevangenen. Hij zeg er strikt op toe dat de gevangenen correct behandeld waren. Later schreef hij dat hij "te veel medelijden" voor ze had!

Hij verliet het kamp in 1943 tijdelijk voor een functie op een SS Hauptamt, maar eind juni 1944 keerde hij naar Auschwitz terug om toe te zien op de uitroeiing van de Hongaarse joden. Onder deze 'Operation Höss' werden er binnen 56 dagen 430.000 joden naar Auschwitz gedeporteerd en vermoord. Höss werd door Himmler onderscheiden voor zijn 'uitstekende diensten' in de concentratiekampen.

Na de val van het Duitse rijk reisde Höss onder de valse naam Franz Lang uit Duitsland weg, maar op 11 maart 1946 werd hij gearresteerd door Britse MP's. Zijn getuigenis in Neurenberg was een van de shockerendste verhalen die de rechters moesten aanhoren. Hij werd daarna aan de Poolse autoriteiten overgedragen conform het verdrag van de geallieerden over de uitlevering van oorlogsmisdadigers. Hij werd naar Warschau overgebracht en van daaruit naar Krakau. In de gevangenis schreef hij een autobiografie en een hele serie aantekeningen over de SS-commandanten in Auschwitz en over degenen die ervoor gezorgd hadden dat de Endlösung daadwerkelijk werd doorgevoerd. Höss werd ter dood veroordeeld en op 16 april 1947 voor zijn voormalige huis in Auschwitz opgehangen.

CHRISTIAN DE VERSCHRIKKELIJKE

Belzec was een van de eerste vernietigingskampen in Polen. De Duitsers begonnen in november 1941

DACHAU

SCHOOL VAN DE DOOD

DACHAU verwierf een reputatie als de 'West Point' van de Totenkopfverbände, vanwege de grote aantallen mensen die hier werden opgeleid om in andere kampen te gaan werken. Een aantal van de meeste beruchte commandanten leerde het vak hier. De 'school' van Eicke bracht Adolf Eichmann voort, alsmede Rudolf Höss, commandant van Sachsenhausen en Auschwitz; Josef Kramer, commandant van Esterwegen, Birkenau en Bergen-Belsen, en diverse andere kamphoofden, zoals Karl Baer van Dora-Mittelbau, Karl Fritsch van Flossenburg, Max Koegel van Ravensbrück, Egon Zill van Natzweiler, Hans Loritz, ook van Sachsenhausen, en Martin Weiss van Neuengamme. Dachau onderscheidde zich door het gedisciplineerde regime onder de medewerkers. De kwaliteit van de meeste mensen die in het kampsysteem gingen werken, liet te wensen over en daar konden zelfs de strenge straffen van de SS-tribunalen weinig aan doen.

Bovenaan:
Rudolf Höss was het archetype van de ambitieuze bureaucraat die niet doodde uit sadisme, maar vanwege een plichtsgevoel jegens het Rijk. "Ik moest het proces van uitroeiing uitvoeren en ermee leren leven als een emotieloze toeschouwer bij iets waartegen mijn hele innerlijk in opstand kwam." Als hij iets gezien had waar hij erg veel moeite mee had, dan ging hij naar zijn stal waar hij rust vond bij zijn dieren.

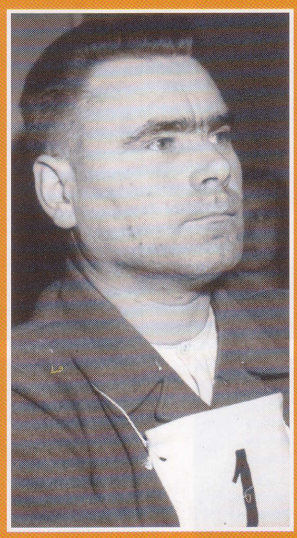

Rechts:
Nadat hij het vak had geleerd in drie van de meest beruchte kampen in Duitsland, nam Josef Kramer de leiding over Bergen-Belsen op zich. Het kamp was oorspronkelijk ingesteld om zo'n 10.000 joden in leven te houden die als gijzelaars gebruikt moesten worden, maar Kramer was er niet geïnteresseerd hen in leven te houden.

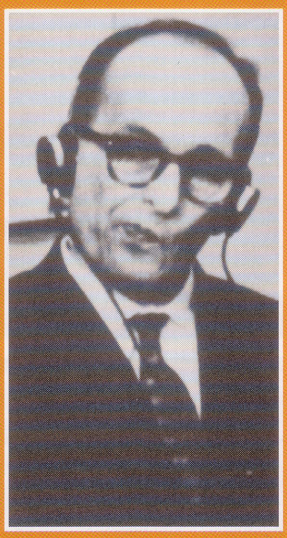

Uiterst rechts:
Eichman was in 1934 niet meer dan* Unterscharführer *in Dachau. Hij maakte een bliksemcarrière binnen de SD en ontwikkelde voorstellen voor de gedwongen emigratie en later de deportatie van alle joden in het Duitse rijk. Toen er van deze plannen niets terechtkwam, werd hij een toegewijde dienaar van het volkenmoordprogramma.

in het kader van *Aktion Reinhard* met de bouw van een spoorwegemplacement. De eerste commandant was Christian Wirth, die ook wel bekend werd als 'Christian de Verschrikkelijke'.

Wirth was een begaafd jurist. Hij werd geboren in Wurtemberg en onderscheidde zich aan het front tijdens de Eerste Wereldoorlog. Na de oorlog ging hij bij de politie, waar hij berucht werd om zijn executiemethoden. In 1939 was hij opgeklommen tot *Kriminal-kommissar* bij de Gestapo in Stuttgart.

Vanaf eind 1939 specialiseerde Wirth zich in de behandeling van zieken door middel van euthanasie. Voor zover bekend voerde hij de eerste vergassingsexperimenten uit op ongeneeslijk geesteszieke Duitsers. In 1940 inspecteerde hij de euthanasielocaties in Groot-Duitsland en in 1941 zette hij hiervoor een nieuw centrum op in Lublin.

Daarna liet hij nog vijf vernietigingskampen inrichten in Polen. Tijdens de daaropvolgende anderhalf jaar had hij de supervisie over de moord op 1,5 miljoen joden in Belzec, Sobibor en Treblinka, in samenwerking met Odilo Globocnik.

Wirth maakte zijn reputatie als wrede moordenaar meer dan waar. Zijn ondergeschikten beschreven hem als een razende en tierende 'duivel'en overal waar hij kwam, zaaide hij angst.

Toen Belzec in 1943 gesloten werd, werd Wirth overgeplaatst naar Trieste. Na de capitulatie van Italië en de Duitse bezetting van een deel van dat land begon hij met de 'herhuisvesting' van de joden. Hij werd op 26 mei 1944 door partizanen gedood terwijl hij op weg was naar Fiume.

Hoewel de meeste kampcommandanten hun misdaden uiteindelijk met hun leven betaalden, waren er uitzonderingen. Franz Stangl (1908-1971), had ook een succesvolle loopbaan bij de politie achter de rug, en was betrokken bij het euthanasieproject in het kasteel Hartheim bij Linz. Daarna kreeg hij de leiding over Sobibor en later Treblinka, waar hij toezag op de moord op zo'n 900.000 joden. Na een opstand van gevangenen in Treblinka werd hij overgeplaatst naar de Adriatische kust waar hij zich tot 1945 bezighield met acties tegen de partizanen.

ONTKOMEN

Stangl werd door de Amerikanen aangehouden omdat ze dachten dat hij SS'er was. Hij wist echter via Damascus naar Brazilië te ontkomen, voordat zijn hele geschiedenis achterhaald kon worden. Uiteindelijk werd hij vanuit Zuid-Amerika teruggebracht naar Duitsland om daar terecht te staan, maar dit was pas in 1968. Stangl werd tot levenslang veroordeeld en stierf op 28 juni 1971 in de gevangenis.

De beschaafde Von Schirach werd geboren in Weimar, de literaire hoofdstad van Duitsland. Nadat hij in 1925 voor de eerste keer een toespraak van Hitler had gehoord, rende de 18-jarige jongeling naar huis om een ode aan zijn Führer te schrijven. Dit werd afgedrukt in een tijdschrift en als beloning kreeg hij een foto met handtekening van zijn held. Daarna las hij het eerste deel van Mein Kampf *in een ruk uit.*

Baldur von Schirach DE DICHTER

De pafferige, half-Amerikaanse aristocraat Von Schirach viel uit de toon temidden van de bandieten waarmee Hitler zich omringde. Als leider van de staalharde Duitse jeugd leek hij een nog vreemdere keus.

BALDUR VON SCHIRACH, die van 1933 tot 1940 de Hitlerjugend leidde, werd op 9 maart 1907 geboren. Hij was de zoon van Karl Bailer-Norris von Schirach, een officier in het keizerlijke *Garde-Kürassier-Regiment* die in 1908 uit dienst ging en theaterdirecteur werd in Weimar en later in Wenen. Von Schirachs moeder Emma Tillou was Amerikaanse; zijn grootvader aan moederszijde had als soldaat een been verloren tijdens de 'Battle of Bull Run'. Zijn moeder beweerde dat twee van haar voorvaderen nog mede-ondertekenaars waren geweest van de Amerikaanse onafhankelijk-heidsverklaring. Baldur von Schirach groeide op in een milieu van muziek, theater en literatuur en bleek al op jonge leeftijd talent te hebben voor de dichtkunst. Op tienjarige leeftijd werd hij lid van een Duitse jeugdorganisatie. Hij genoot van de kameraadschap, de trektochten en de kampvuren. Als 18-jarige student kunstgeschiedenis en Germaanse folklore in München keerde hij zich af van zijn aristocratische afkomst en sloot zich aan bij een *Verbindung* (studentenvereniging). Baldur von Schirach was een wat mollige, sentimentele jonge man die op zoek was naar een held die hij kon bewonderen.Die vond hij in Adolf Hitler. Hij raakte begeesterd van de Führer en sloot zich al snel aan bij de SA. Door de vleiende gedichten die hij schreef over zijn leider, groeide hij uit tot de hofdichter van de NSDAP. Hij beschreef Hitler als "de grootste zoon van Duitsland" en "een genie dat tot aan de sterren reikt... "

Dat is zijn grootste kwaliteit
Dat hij niet alleen onze Führer en een grote held is,
Maar dat hij zichzelf is, trots, solide en eenvoudig,
... in hem liggen de wortels van de wereld.
En zijn ziel raakt de sterren
En toch blijft hij een gewone man, net zoals jij en ik.

DE WEG OMHOOG

In 1931 verving Von Schirach Kurt Gruber als leider van de *Hitlerjugend* (HJ).Schirach had al enige organi-satorische ervaring, omdat hij sinds 1928 voorzitter was geweest van de *Nationalsozialistischer Deutscher Studentbund* (nationaal-socialistische vereniging van Duitse studenten).

De Hitlerjugend werd op 1 december 1936 een staatsinstelling en snel daarna werd het lidmaatschap ervan verplicht. Jongens van 14 tot 18 werden lid van de eigenlijke HJ; van 10 tot 14 moesten ze zich aansluiten

bij het *Jungvolk*. Meisjes van 10 tot 13 gingen eerst bij de *Jungmädel* (jonge meisjes) en daarna bij de *Bund Deutscher Mädel* (BdM - bond van Duitse meisjes).Aanvankelijk was het lidmaatschap van de BdM alleen mogelijk voor meisjes in de leeftijd van 14 tot 17.

TRIOMF IN POTSDAM

Von Schirach bekleedde zijn functie, die later omgedoopt werd in *Reichsjugendführer*, tot 1940. In 1932 organiseerde hij een grootschalige jeugddemonstratie in Potsdam. In een tijdsbestek van zeven uur trokken er 100.000 jongeren in parade langs de Führer.

Von Schirach zei dat de generatiekloof gedicht was door het nationaal-socialisme en dat loyale Duitse ouders blij waren dat hun kinderen lid mochten zijn van de HJ.

De *Reichsjugendführer* werd aan het Duitse publiek gepresenteerd als een soort supermens, die alle goede en edele kwaliteiten van de Duitse jeugd in zich verenigde.Foto's met zijn beeltenis waren bijna even populair als die van Hitler en werden veel vaker in het openbaar gebruikt dan die van Hermann Goering of Rudolf Hess.

Hitler waardeerde het dat Von Schirach niet alleen afstand had gedaan van zijn aristocratische afkomst, maar ook van zijn geloof. Von Schirach verklaarde openlijk dat zijn altaar niet het altaar van het christendom was, maar de trap van de *Feldherrnhalle* in München waar de laatste fase van de mislukte putsch zich in 1923 had afgespeeld.

Zijn aangeboren romantische inslag overtuigde hem ervan dat hij was voorbestemd voor zijn nieuwe rol als "priester van het nationaal-socialistische geloof". In 1940 werd de jongensachtige Von Schirach echter door de proletarische Artur Axmann verdrongen als leider van de *Hitlerjugend*.

EENARMIGE BANDIET

Axmann had de nazi-leiding en de Duitse bevolking er via een uitgekiende lastercampagne van overtuigd dat Von Schirach allerlei tekortkomingen had. Door zijn

Baldur von Schirach in 1934. Hij was een van de weinige hoge nazi's die perfect Engels sprak. Zijn Amerikaanse moeder sprak altijd Engels met hem en tot zijn zesde sprak Von Schirach nog geen woord Duits.

verwijfde smaak werd Von Schirach het mikpunt van smaad. Zo werd er over hem verteld dat hij een helemaal witte slaapkamer had, iets wat in die dagen absoluut niet normaal was voor een man. Hij werd beschreven als een ontheemde Berliner in Beierse *Lederhosen*. Er deed een gerucht de ronde dat hij met zijn vrouw Henny (Henriette, de dochter van Heinrich Hoffman) getrouwd was, nadat ze een verhouding had gehad met Hitler. Maar Axmann was niet zijn enige vijand. Door de kant van de jeugd te kiezen in hun kritiek op het schoolsysteem, kwam Von Schirach in conflict met Bernard Rust, die minister voor wetenschap, onderwijs en cultuur was van 1934 tot 1945.

Von Schirach was voorstander van een paramilitaire training voor de HJ, maar toen *Oberstleutnant* Erwin Rommel zijn baan bij de militaire academie in Potsdam opgaf om als instructeur te gaan werken bij de HJ, ontstond er weer een nieuw conflict. Voor de jongens was Rommel - een geharde veteraan uit de Eerste Wereldoorlog en drager van de *Pour le Mérite* - een echte held. Naast deze grote krijgsman was de *Reichsjugendführer* maar een bombastische en slappe verschijning.

Rommel had geen problemen met paramilitaire training in de buitenlucht, maar als zoon van een onderwijzer vond hij een goede scholing belangrijker. Hij had totaal geen respect voor de hogere rangen van de HJ met hun dienstauto's en chauffeurs en zei botweg tegen Von Schirach dat als hij een paramilitaire groepering wilde leiden, hij maar eerst zelf soldaat moest worden.

Ondanks dat hij totaal geen militaire ervaring had, schreef Von Schirach daarna allerlei werken rond het thema jeugd en militaire hardheid, zoals *Die Hitler-Jugend* uit 1934 en *Revolution der Erziehung* (Revolutie op het gebied van opvoeding) uit 1939. Ook schreef hij liedjes zoals *Unsere Fahne flattert uns voran* oftewel 'Onze vlag wappert voor ons

Boven:
Von Schirach (links) in traditionele kledij op de Obersalzberg waar hij een regelmatige bezoeker was. Dit was voordat Bormann Hitler tegen hem opzette en de echtgenote van de Gauleiter onverbloemd haar mening gaf over een aantal precaire onderwerpen.

Rechtsboven:
Von Schirach schreef over Hitler: "In onze tijd zal deze grote man geëerd en aanbeden worden, maar zal men zijn grootsheid niet echt op waarde kunnen schatten". Hess en Von Schirach zitten gebroederlijk achter hun geliefde leider tijdens de Jeugddag van de Partijdagen in 1935.

Hieronder:
"Hij was een jongen met een sentimenteel verlangen naar avontuur, gecombineerd met hoge ambities en een voorliefde voor de poëzie ... en literaire discussies die niet te veel eisten van zijn intellectuele capaciteiten."

uit' dat een leuke melodie had, en het marslied van de HJ werd.

In samenwerking met zijn schoonvader maakte Von Schirach de tekst voor Hoffmans fotoboeken *Hitler, wie ihn keiner kennt* - Hitler zoals niemand hem kent - en *Jugend um Hitler* - Jeugd rond Hitler.

GELOOF EN SCHOONHEID

In 1937 richtte Von Schirach de vrouwenbeweging *Glaube und Schönheit* (geloof en schoonheid) op. Deze beweging was een verlengstuk van de BdM en had als doel jonge vrouwen in de leeftijd van 18 tot 21 te helpen bij hun geestelijke en fysieke ontwikkeling. De dames werden met lessen over het huishouden, kleding en gedrag voorbereid op het huwelijk. In het handboek van *Glaube und Schönheit* voor 1943 staan o.a. recepten, de geboortedata van nazi-helden en foto's van Von Schirach en van Hitlers moeder.

ZIJN SPOREN VERDIEND

In 1940 nam Von Schirach afscheid van de HJ en ging hij als gewone soldaat in het leger. Dankzij 'speciale training' werd hij al binnen zes maanden tot *Leutnant* bevorderd. Ironisch genoeg ging Von Schirach, die zo'n afkeer had gehad van de aristocratie en de middenklasse, nu bij het eliteregiment *Grossdeutschland*. Hij diende hier ongeveer een jaar.

In juli 1941 keerde Von Schirach terug op het politieke toneel. Hij werd *Gauleiter* en *Reichsstatthalter* van Wenen. Op 25 juli 1942 hield hij een toespraak waarin hij de deportatie van joden naar de getto's in het Oosten verdedigde als een "bijdrage aan de Europese cultuur". Hoewel Von Schirach verantwoordelijk was voor de deportatie van 185.000 joden uit Oostenrijk, raakte hij bij Hitler in diskrediet tijdens een bezoek in Berchtesgaden. Zijn vrouw uitte kritiek op het Duitse bezettingsbeleid en op de hardhandige wijze waarop men met de joden omging. Hitler had mensen voor minder naar het concentratiekamp gestuurd, maar toonde zich nu ongekend barmhartig: hij besloot het echtpaar nooit meer op de Berghof uit te nodigen en het daarbij te laten. Aan het einde van de oorlog vluchtte Von Schirach naar Tirol. Hij deed zich voor als schrijver die daar aan een boek wilde gaan

HJ-leider

Baldur von Schirach tijdens een parade van de HJ in Neurenberg in 1933. De verwijfde, aristocratische Von Schirach genoot weinig respect bij zijn nazi-collega's. Vooral Martin Bormann verachtte hem hartgrondig.

Links:
Het optimisme en de energie van Hitlers jeugdige volgelingen sterkten hem in zijn waanideeën. Hij maakte misbruik van hun onvoorwaardelijke vertrouwen en dit kostte velen van hen het leven.

VANAF 1928 werkte Von Schirach onvermoeid aan het opbouwen van een Führer-cultus in de nog jonge jeugdorganisatie van de nazi's en in de studentenbond. In 1928 bleken tijdens verkiezingen voor de studentenvakbonden zeer veel stemmen naar nazi's te gaan. Dankzij dit succes kreeg Von Schirach de steun van Hitler en, mede geholpen door zijn vriendschap met Ernst Röhm, slaagde Von Schirach er in 1931 in Kurt Gruber, de zittende leider van de jeugdbeweging van de nazi's, te verdrijven. Nadat Hitler aan de macht was gekomen, nam de invloed van Von Schirach in juni 1933 toe toen hij jeugdleider werd voor het Duitse rijk. Hij maakte de HJ los van de moederbeweging, de SA. Na de Nacht van de Lange Messen bleek hoe belangrijk deze zet was geweest. Onder Von Schirach groeide de HJ explosief. Waar er in 1932 nog slechts 107.956 leden waren, was het ledental in 1936 gestegen tot bijna vijf miljoen. Daarna werd het lidmaatschap van de HJ verplicht gesteld. Deze explosieve groei was deels te danken aan het feit dat Von Schirach wist hoe hij de jeugd moest bespelen. Hij besefte het belang dat sport, buitenactiviteiten en onafhankelijkheid hadden voor opgroeiende jongeren. Ook wist hij slim gebruik te maken van hun ontluikende, kritiekloze nationalisme. Tijdens zijn proces in Neurenberg erkende Von Schirach dat hij vooral spijt had van deze misleiding van de Duitse jeugd.

Links:
Arthur Axmann (1913-1996) wilde Von Schirachs functie. Toen deze laatstgenoemde Gauleiter van Wenen werd, benoemde Hitler Axmann tot Reichjugendführer. Axmann, die zelf een arm verloren had tijdens een slag in Rusland, moedigde de Duitse jeugd aan zich aan te melden voor dienst aan het front.

werken. Hij werd gearresteerd en werd in Neurenberg aangeklaagd vanwege oorlogsmisdaden die bestonden uit zijn betrokkenheid bij de inzet van buitenlandse dwangarbeiders en zijn behandeling van de joden in Wenen.

Voor het tribunaal ontkende Von Schirach dat hij van het bestaan van de vernietigingskampen in het Oosten had geweten, maar hij bekende wel dat hij schuldig was geweest aan het opleiden van de Duitse jeugd "voor miljoenvoudige moord". Zijn beeldschone vrouw verzocht de Amerikaanse rechter om clementie met als argument dat de kinderen gek waren op Amerika. Baldur von Schirach werd schuldig bevonden aan alle vier de aanklachten en werd op 1 oktober 1946 veroordeeld tot 20 jaar gevangenisstraf. Hij werd vrijgelaten in 1966 en publiceerde nog dat jaar zijn memoires *Ich glaubte an Hitler* - Ik geloofde in Hitler. Baldur von Schirach stierf in augustus 1974. Hij was 67.

Rechts:
Von Schirach vond geen genade bij de geallieerden en zat zijn volle straf van 20 jaar in Spandau uit. Hier zien we hem met zijn zoon Klaus, vlak na zijn vrijlating op 1 oktober 1966.

Aanval op Italië

Het einde van de As

Na het verlies van de Asmogendheden in Noord-Afrika was het slechts een kwestie van tijd voordat de geallieerden weer in actie zouden komen. Maar Duitsland en de Duitse bondgenoten moesten een kustlijn verdedigen die zich uitstrekte van de Noordkaap tot aan de Turkse grens. Waar zouden de geallieerden toeslaan?

DOORDAT Hitler steeds maar verse manschappen naar Tunesië bleef sturen, kon het bruggenhoofd van de Asmogendheden in Noord-Afrika nog zes maanden langer blijven bestaan. Maar toen het Amerikaanse leger eenmaal goed en wel geland was en het Britse 8e leger via Libië was opgerukt, was een nederlaag onvermijdelijk.

Hitler dacht dat de geallieerden direct na de overwinning in Afrika zijn Italiaanse bondgenoot zouden aanvallen. Maar er woedde een felle en langdurige discussie over wat er nu moest gebeuren. De Amerikanen

Rechts:
Troepen van Montgomery's Achtste Leger landen op Sicilië. Dit veteranenleger bestond inmiddels uit vier infanteriedivisies, drie pantserbrigades en drie extra divisies als reserve.

Grote foto:
Een Duits MG34-team bewaakt een gedeelte van de Siciliaanse kust. Dit was slechts een van de vele stranden waar de Britten en Amerikanen konden landen, maar dit strand lag het dichtst bij Afrika.

Hieronder:
Een Duitse officier neemt een oprukkende geallieerde colonne waar in Sicilië. Toen de Britten en Amerikanen eenmaal voet aan land hadden gezet, besefte het opperbevel van de Astroepen dat het slechts een kwestie van tijd was voordat men zou moeten evacueren.

wilden in het westen van Europa landen om daar in 1943 een tweede front te starten, zoals de Russen dat ook graag zagen. Alleen de Britten hielden vast aan het idee van een aanval op Italië. Zij dachten dat het Italiaanse leger uit elkaar zou vallen als de geallieerden landden. Duitsland zou dan gedwongen worden manschappen en materieel in te zetten voor de verdediging van Italië — troepen die anders in Rusland aan het vechten zouden zijn of gebruikt konden worden als voorbereiding tegen eventuele geallieerde landingen in Frankrijk. En de Britten twijfelden er in 1943 nog sterk aan of de westerse geallieerden al sterk genoeg waren om de Duitsers aan te pakken. De toekomst zou leren dat deze twijfel terecht was.

De meeste Italianen stonden niet echt achter de Duitsers. In de Eerste Wereldoorlog had Italië tegen Duitsland gevochten. Britse en Franse divisies hadden in 1917 strijd geleverd om een Duitse invasie van Italië te voorkomen. Door de ervaringen van 1940-42 werd de houding van de Italianen harder. Door Mussolini's oorlog was men de kolonies in Afrika kwijtgeraakt en was het Italiaanse 8e leger samen met de Duitsers bij Stalingrad vernietigd.

De bezetting had de verschillen tussen de Italianen en Duitsers pijnlijk duidelijk gemaakt. Toen de nazi's eisten dat de Griekse en Joegoslavische joden naar de vernietigingskampen gedeporteerd zouden worden, bevestigde dit voor veel Italianen dat hun bondgenoten barbaren waren. Alleen Mussolini en een steeds kleinere groep getrouwe fascisten geloofden nog in het 'nieuwe Romeinse Rijk'. De meeste gewone burgers — en het militaire opperbevel — zagen in dat het tijd was om met de nazi's te breken.

"In februari is het Italiaanse rijk opgehouden te bestaan. Vandaag hebben we het eerste stuk van Italië ingenomen. We hebben Mussolini van zijn voetstuk gestoten en de vijand aan alle kanten ingesloten. Nu is het tijd om de Duitsers van Sicilië te verdrijven. "

Veldmaarschalk B.L Montgomery 30 juli 1943

Boven:
De Duitse twijfels over de bedoelingen van de Italianen werden tijdens de campagne op Sicilië bevestigd. Terwijl de gewone soldaten zich aan de geallieerden overgaven, smeedden hun officieren plannen om Mussolini ten val te brengen. De Duitsers hadden daarom al eerder het plan opgevat Italië te bezetten als dat nodig zou blijken te zijn.

MEER FRONTEN

Door zijn twijfels over Italië en zijn angst voor een geallieerde aanval via het Kanaal was Hitler niet gerust op het zomeroffensief dat hij in Rusland gepland had. Zijn generaals wilden de uitstulping in de frontlijn bij Koersk glad strijken en daarmee het Rode Leger weer eens een pijnlijke slag toebrengen. Het Duitse leger was in de zomer altijd succesvol geweest tegen de Russen. Zonder sneeuw of modder die de pantsertroepen afremden en met een zonnige hemel waarin de Luftwaffe zich thuis voelde, leek niets het succes in de weg te staan. Om zich te vrijwaren van onaangename verrassingen ten zuiden van de Alpen, stuurde Hitler generaal Rommel naar Italië om de zaak onder controle te houden in geval de Italianen naar de andere kant overliepen.

De geallieerde invasieplannen werden gemaskeerd met een succesvolle list. De Duitse inlichtingendienst geloofde dat er een aanval op Sardinië of op Griekenland zou plaatsvinden. In Spanje spoelde het lijk aan van een Britse officier, met in zijn handen (nep-) bewijsmateriaal - later werd hiervan nog een boek en een film gemaakt: *The Man Who Never Was*.

Op 10 juli 1943 vielen de Britse, Australische, Nieuw-Zeelandse en Amerikaanse troepen Sicilië vanaf zee binnen. De landingsoperatie, ondersteund met een luchtlandingsoperatie die uitgevoerd werd door een hele divisie, was na D-Day de grootste landing vanuit zee in de hele oorlog: er waren 180.000 mannen en meer dan 2.500 schepen bij betrokken. Er waren slechts twee Duitse formaties, de *Hermann Goering Panzerdivision* en de 15e *Panzergrenadierdivision* aanwezig om acht geallieerde divisies af te slaan. Niemand verwachtte dat de 250.000 Italiaanse troepen erg gemotiveerd zouden vechten.

Het luchtlandingsonderdeel van de geallieerde invasie leed zware verliezen. Door de combinatie van een sterke tegenwind en onervaren piloten in de sleepvliegtuigen werden de zweefvliegers te vroeg gelanceerd. De meeste daarvan stortten hulpeloos in zee, kilometers van de kust verwijderd.

DUITS VERZET

De Duitsers, die verdeeld waren in kleine *Kampfgruppen,* verzetten zich even professioneel als altijd. Taaie groepjes Duitse soldaten hielden een geweldige overmacht tegen. Met felle tegenaanvallen wisten ze hier en daar gevoelige tegenstoten uit te delen. Sommige Italiaanse formaties vochten hard, maar andere boden amper verzet. Al snel kwamen er Duitse versterkingen: de elite 1e *Fallschirmjager*-divisie en de 29e *Panzergrenadierdivision*. Terwijl het 8e leger van veldmaarschalk Montgomery aan de oostkant van het eiland maar langzaam vorderde, werd de dynamische generaal Patton via een omtrekkende route naar de noordkust gestuurd. Hij nam grote risico's en verloor daarbij nog een grote slag met de Duitsers, maar toen hij Palermo eenmaal voorbij was, rukte hij onstuitbaar op naar Messina.

Het was duidelijk dat Sicilië snel zou vallen en Hitler gaf toe dat alleen een tijdige terugtocht een herhaling van het debacle in Tunesië kon voorkomen. Door hun koppige verzet wisten de Duitsers de geallieerden tot

Boven:
Op Sicilië werden de paratroepers van de Luftwaffe vooral ingezet als conventionele infanterie. De 1e divisie* Fallschirmjäger *- voorheen de 7e* Fliegerdivision *- die naar Catania werd overgevlogen na de geallieerde landingen, vocht hard tegen de Britse en Amerikaanse paratroepers.

begin augustus tegen te houden. Daarna gaf veldmaarschalk Kesselring bevel tot evacueren. In de nacht van 11 op 12 augustus werd elk beschikbaar vaartuig als veerboot ingezet. Ondanks dat ze op de hoogte waren van de Duitse plannen, kwamen de geallieerden niet tussenbeide; 40.000 Duitse troepen en hun materieel konden geëvacueerd worden. Ook zo'n 60.000 Italiaanse troepen keerden terug naar het vasteland, maar hun rol in deze oorlog was vrijwel uitgespeeld. De positie van Mussolini was erg wankel geworden. Twee fascistische groeperingen wilden hem omverwerpen en doorvechten. De koning en een groep militaire officieren waren echter sterker. Zij wilden neutraliteit, anders zouden ze naar de geallieerden overlopen. De fascistische grote raad, die in 1939 voor het laatst vergaderd had, werd op 24 juli opnieuw bijeen geroepen. Een motie tegen Mussolini werd aangenomen met 19 stemmen voor en 8 tegen. De dictator werd uit naam van Koning Victor Emmanuel gearresteerd en maarschalk Pietro Badoglio werd tot het hoofd van de nieuwe regering benoemd.

Het fascistische regime dat twintig jaar de scepter had gezwaaid in Italië verdween van de ene dag op de andere.

PARTIJ KIEZEN

Badoglio verzekerde de Duitsers dat Italië trouw zou blijven, maar voor de zekerheid hield Hitler Rommel achter de hand voor 'Operatie Alaric'. Door de druk van de Britten en Amerikanen om zich onmiddellijk over te geven, twijfelden de Italiaanse leiders nog en kregen de Duitsers de tijd om extra troepen aan te voeren, vooral naar het oostelijke deel van Italië.
Ver weg aan het Oostfront was de slag om Koersk voor Duitsland slecht begonnen. Deze slag was al vrijwel verloren toen Hitler het bericht kreeg dat de geallieerden in Sicilië geland waren. Nadat het offensief bij Koersk op 13 juli gestaakt werd, kon Duitsland enkele eenheden terugtrekken. Daaronder bevond zich ook het 1e *SS-Panzerkorps*, dat per trein naar Noord-Italië gestuurd werd.

De geallieerden wilden dat Italië actief bijdroeg aan de capitulatie: ze eisten dat de Italiaanse vloot naar Malta zou varen en dat Italiaanse legereenheden steun leverden bij luchtlandingen op Rome. Uiteindelijk waren de geallieerden het gekonkel van Badoglio beu en voerden ze op 9 september kustlandingen uit bij Salerno, ten zuiden van Napels. Op dat zelfde moment kwam Montgomery via de straat van Messina bij de teen van Italië aan. Toen marine-eenheden ook nog Britse parachutisten aanvoerden om de marinebasis bij Taranto in te nemen, capituleerde Italië alsnog.

DE VLOOT CAPITULEERT

De Italiaanse vloot voer uit om zich bij de geallieerden aan te sluiten, maar werd op zee aangevallen door Duitse bommenwerpers die uitgerust waren met geleide raketten. Het slagschip *Roma* werd tot zinken gebracht en een

Boven:
De landingen in Sicilië betekenden het einde voor Mussolini. Nadat hij door de regering was afgezet, werd hij vervangen door maarschalk Pietro Badoglio.

groot aantal opvarenden verdronk.

Sommige Italiaanse troepen konden zich aan de geallieerden overgeven, maar voor de meeste gewone soldaten betekende de capitulatie een ware ramp. Overal in Italië, Griekenland en op de Balkan keerden de Duitse garnizoenen zich tegen hun voormalige bondgenoten. Deze werden ontwapend en als slavenarbeiders naar Duitsland getransporteerd. En in bepaalde gevallen, zoals zo treffend verbeeld in de film en de roman *'Captain Corelli's Mandolin'*, werden ze bruut afgeslacht. Mussolini bleef niet lang gevangen. Omdat zijn cipiers dachten dat ontsnappen uit zijn gevangenis op de vrijwel onbereikbare top van de Gran Sasso onmogelijk was, werd zijn locatie niet echt geheim gehouden. Op 8 september wist *SS Sturmbannführer* Otto Skorzeny met een team paratroepers Il Duce na een gedurfde aanval met zweefvliegtuigen te bevrijden. Vervolgens werd Mussolini door Hitler aangesteld als president van de fascistische marionettenrepubliek in Noord-Italië. Deze republiek was echter een kort leven beschoren.

GEVAARLIJKE LANDING

Generaal Patton was niet betrokken bij de landingen op Salerno met de codenaam 'Operation Avalanche'. Maar men liet hem wel de plannen zien: Patton was een markante man. Onder zijn ruwe bolster verborg hij een zeer scherp militair inzicht. Hij wees op de Sele, een rivier die uitmondt in de Golf van Salerno. Deze rivier was aangegeven als de grens tussen het Britse 10e korps en het Amerikaanse 6e korps. Hij voorspelde dat de Duitsers daar, nog voordat het eerste schot was afgevuurd, een tegenaanval zouden uitvoeren. Binnen een week bewees de bevelvoerder van het Duitse 10e leger, generaal Von Vietinghoff, zijn gelijk

Britse commando's en US Rangers namen Salerno in, terwijl de Britten landinwaarts oprukten om het vliegveld bij Montecorvino te bezetten. Op de zuidoever van de Sele bezetten twee onervaren Amerikaanse infanteriedivisies een bruggenhoofd van zo'n 5 km diep en 15 km breed.

De enige troepen die de Duitsers direct ter beschikking hadden voor de verdediging van het terrein waren *Kampfgruppen* ter grootte van een regiment, geformeerd uit de 16e *Panzerdivision*. Net als op Sicilië wisten zij de geallieerde opmars af te remmen: de Duitse verdedigers leken veel machtiger dan ze in feite waren. De kleinste tactische fout van een geallieerd bataljon werd onmiddellijk afgestraft met een felle plaatselijke tegenaanval. Vooral de onervaren Texas National Guardsmen van de Amerikaanse 36e infanteriedivisie kregen het zwaar te verduren.

De trage opmars op het land werd nog versterkt door het feit dat de geallieerde generaals absoluut ongeschikt waren voor hun taak. Terwijl de geallieerden er maar niet in slaagden hun bruggenhoofd te versterken of uit te breiden, dirigeerden de Duitsers zoveel mogelijk pantserformaties naar het strand. Ondanks de intense luchtaanvallen waardoor ze gedwongen werden zich bij nacht te

De slag om Sicilië

juli/augustus 1943

DE GEALLIEERDE invasiemacht die deelnam aan Operation Husky, de invasie van Sicilië, bestond uit 180.000 manschappen en 2600 schepen. Het eiland werd verdedigd door circa 300.000 Duitsers en Italianen, waaronder 40.000 veteranen van de 15e divisie Panzergrenadiers en de pantserdivisie 'Hermann Goering'. Hoewel de verdedigers in de meerderheid waren, moesten ze honderden kilometers kustlijn bewaken waar de geallieerden zouden kunnen landen. Bovendien hadden de meeste Italiaanse soldaten niet veel geloof meer in deze strijd.

Het feit dat de geallieerde landingen bij slecht weer plaatsvonden, verhoogde het verrassingseffect, maar leidde ook tot hoge verliezen onder de 1st British Air-Landing Brigade omdat slechts 54 van de 109 zweefvliegtuigen op het eiland landden: de rest stortte grotendeels in zee waardoor honderden soldaten verdronken. Een Amerikaanse luchtlanding verging het weinig beter: deze paratroepers werden in elk geval wel boven land gedropt, maar slechts 200 van de 3500 landden enigszins in de buurt van hun doel.

Uiteindelijk waren de eerste eenheden van de Britse 5th Division op 10 juli, om 8 uur 's ochtends, aan land en op weg naar Cassibile. Verder naar het westen had het 7th US Army van Patton te kampen met zware tegenstand. Het grootste probleem was de Hermann Goering-divisie die op 11 juli de tegenaanval inzette bij Gela. De geallieerden werden hierdoor echter alleen wat afgeremd en al snel rukte Patton weer gestaag op naar Palermo, terwijl Montgomery Syracuse en Catania innam. De Britse opmars vorderde echter erg traag vanwege het zware terrein en de campagne werd steeds meer een race tussen de twee generaals: wie was er het eerst in Messina?

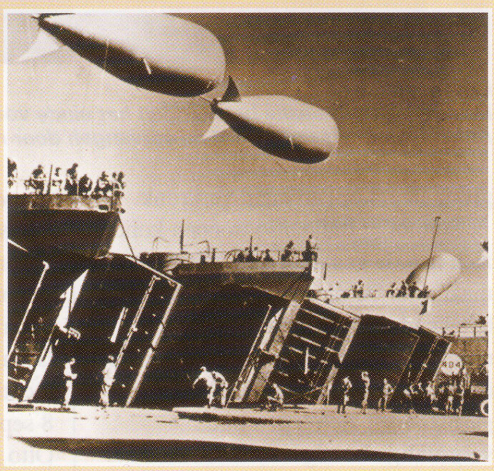

Hierboven:
Toen de geallieerden eenmaal een stevig bruggenhoofd hadden op Sicilië, konden ze via de Middellandse Zee materieel en versterkingen aanvoeren. Omdat de Italianen niet echt gemotiveerd waren, moesten de Duitsers het eiland uiteindelijk opgeven.

Hierboven:
*Veldmaarschalk Rommel wilde Italië bezetten zodra de Italiaanse regering niet meer onvoorwaardelijk achter het Asverbond stond. Italië capituleerde op 8 september en de volgende dag ontwapenden Duitse troepen de Italiaanse soldaten in heel Italië. Op deze foto ondervraagt een SS-*Sturmbannführer *een Italiaanse officier die de vorige dag nog zijn bondgenoot was.*

Hieronder:
De dag na de Italiaanse capitulatie landden de eerste onderdelen van het US Fifth Army onder bevel van generaal Mark Clark op het Italiaanse vasteland, bij Salerno ten zuiden van Napels.

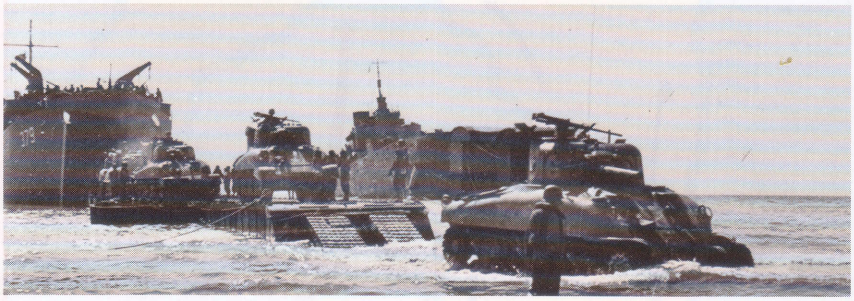

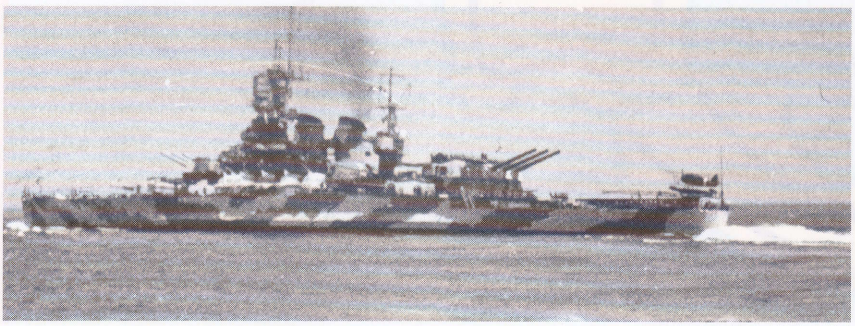

Boven:
Italië had nog altijd een machtige vloot, met snelle moderne slagschepen zoals de Vittorio Veneto. *Hoewel de Italiaanse marine hiermee tijdens de campagne op de Middellandse Zee weinig had gedaan, beseften de Duitsers dat de situatie anders werd als deze schepen in Britse handen vielen.*

Hieronder:
Terwijl de Italiaanse vloot vanaf Livorno op weg was naar Malta, werd hij aangevallen door Dornier Do 217's. De slagschepen Italia *en* Roma *werden geraakt door Fritz-X geleide bommen, waardoor de Roma in tweeën brak en zonk.*

verplaatsen en het brandstoftekort waarmee ze nog altijd kampten, handelden de Duitsers zeer snel. Binnen een week hadden ze zes gemechaniseerde c.q. pantserdivisies ter plekke tegenover vier geallieerde infanteriedivisies. Op 12 september startten ze een grootschalige aanval op de stranden waar de geallieerden geland waren.

Via Kesselring kreeg Von Vietinghoff orders van Hitler om de landingstroepen van het strand te verdrijven. Als de *SS-Leibstandartedivisie* inderdaad naar het zuiden gestuurd was, zoals Kesselring had gevraagd, dan waren de Duitsers waarschijnlijk in hun opzet geslaagd.Nu braken de Duitsers echter exact daar waar Patton het voorspeld had door de geallieerde linies. Generaal Mark Clark, de bevelvoerder van het geallieerde 5e leger, had zijn blik al op Rome gevestigd, toen hem alarmerende berichten gemeld werden. Er zouden Duitsers op geringe afstand waargenomen zijn. Die nacht deed Clark een waarschuwing uitgaan naar de vloot: maak je klaar voor evacuatie.

GEALLIEERDEN BIJNA VERSLAGEN

Later verdedigde Clark deze beslissing door te zeggen dat het een routinevoorzorgsmaatregel was geweest. Het zou een slecht besluit zijn geweest: de geallieerde landingsvaartuigen waren alleen maar in staat de soldaten opnieuw aan boord te nemen, dus als hij inderdaad het bevel had gegeven om terug te trekken, dan had het 5e leger het artilleriegeschut, de tanks en alle voertuigen achter moeten laten. De twee Britse divisies zetten zich schrap, ondersteund door bombardementen vanaf zee; de Amerikaanse divisies werden teruggedreven, maar wisten vlakbij het strand stand te houden.

Alle ogen werden naar het zuiden gericht waar het 8e leger van Montgomery in Calabria op zijn dooie gemak langs de kust af leek te wandelen. Zelfs de meest fervente bewonderaars van de veldmaarschalk, waaronder Nigel Hamilton die de meest recente biografie over hem geschreven heeft, hebben nooit

Vanuit de tenen

De opmars in de voet van de Italiaanse laars verliep spoedig voor het Eighth Army en men verwachtte dat de Duitsers zich zouden terugtrekken. Maar naarmate de geallieerden verder noordwaarts oprukten, werd het verzet zwaarder en werd het moeilijker om meer terrein in te nemen. Uiteindelijk werden de Britten en de Amerikanen in de bergen tot stilstand gedwongen in het kloosterstadje Cassino, dat deel uitmaakte van de Gustav-linie.

Rome
Pescara
Ortona
Anzio
Gustav-linie
CASSINO
Termoli
27 december
1 oktober
Foggia
Napels
28 september
Bari
X
Br. Corps
Salerno
14 september
Potenza
Auletta
9 september
Operation 'Avalanche'
VI
US Corps
Taranto
Brindisi
5
US Fifth Army (Clark)
14 september
3 september
Operation 'Baytown'
Pizzo
1
Br Airborne-divisie
9 september
Operation 'Slapstick'
9 september
Messina
8
Leger Montgomery
Reggio

Hieronder:
De Duitsers reageerden zeer effectief op de landingen in Salerno en al snel waren de geallieerden in een hevig gevecht verwikkeld met de drie pantserdivisies en de twee divisies pantsergrenadiers van het tiende leger onder generaal Von Vietinghoff.

DE GEALLIEERDE campagne in Italië was gepland als een aanval langs twee lijnen, waarbij het Britse achtste leger eerst het zuiden van Italië moest innemen om vervolgens op te trekken naar het oosten van de 'laars'. Het Amerikaanse vijfde leger moest in dezelfde tijd bij Salerno ten zuiden van Napels landen en dan naar het westen oprukken. De geallieerde bevelhebbers wisten dat de Italianen vrijwel geen verzet meer zouden bieden, maar het was nog onduidelijk wat de Duitsers zouden doen. Men verwachtte dat zij zich naar het noorden van Italië zouden terugtrekken. Dit werd bevestigd door meldingen van het Britse achtste leger uit het zuiden. Maar toen de landingstroepen bij Salerno door drie pantser- en twee pantsergrenadierdivisies werden aangevallen, werd duidelijk dat de Duitsers Italië niet zonder slag of stoot zouden opgeven. Het zou een lange campagne worden.

geprobeerd de beschuldiging te weerleggen dat Montgomery met opzet treuzelde. Hij had een hekel aan de Amerikanen in het algemeen en met name aan Clark. Hij wilde dat men hem te hulp zou roepen. Oorlogscorrespondenten wisten in burgervoertuigen vanaf zijn meest vooruitgeschoven eenheden helemaal tot aan het bruggenhoofd bij Salerno te rijden, maar de opmars van Montgomery's leger wilde maar niet op snelheid komen.

VERSTERKINGEN

De US 82nd Airborne Division was in reserve gehouden om in de buurt van Rome te landen en de Italiaanse hoofdstad in te nemen. In plaats daarvan werd hij nu overgevlogen naar het bruggenhoofd bij Salerno, nadat de Britten de Duitse aanval hadden afgeslagen en het vliegveld bij Montecorvino ingenomen hadden. Er werden snel meer grondtroepen aangevoerd. Tegen de traditie in, plaatsten de Britten zelfs enkele veteranen van het 8e leger die op weg waren naar hun eigen regimenten weer over naar eenheden op het strand. Het resultaat was een kleine muiterij: een lelijk, onnodig incident dat na meer dan 50 jaar nog altijd controversieel is. De verdedigers werden gesteund door massale luchtsteun en constante bombardementen door de oorlogsschepen op zee. Von Vietinghoff wist dat hij alleen maar het onvermijdelijke kon uitstellen en Kesselring zag in dat hij een groot risico liep de strijd helemaal te verliezen als hij bleef aanvallen. Op 16 september trokken de Duitsers zich op ijltempo terug uit de bergen rond de strand. Die dag maakten Amerikaanse patrouilles in het zuiden contact met elementen van het Britse 8e leger. Montgomery ensceneerde een mogelijke foto: hij liet zich naar Mark Clark brengen die voor zijn hoofdkwartier stond en probeerde hem de hand te schudden voordat hij uit zijn voertuig stapte. Maar Clark deed een stapje terug, waardoor de mannen naast elkaar op de foto kwamen.

DUITSE TERUGTOCHT

Terwijl de geallieerde bevelvoerders zich met hun persoonlijke roem bezig hielden, trokken de Duitsers zich terug tot Napels. Op 27 september kwam de stad in opstand, nog voordat de geallieerden aangekomen waren. De hoop om Rome voor de winter in te nemen was echter vervlogen. Veldmaarschalk Kesselring bezocht in eigen persoon de eenheden aan het front om ze ervan te doordringen hoe belangrijk het was dat de geallieerden zo lang mogelijk in het zuiden tegengehouden werden. Dankzij de hoge bergkammen die boven de smalle dalen uittorenden, was het terrein goed te verdedigen. Door de winterse weersomstandigheden zou het luchtoverwicht van de geallieerden geen rol meer spelen. Van kust tot kust groeven de Duitsers zich massaal in.

Het middeleeuwse klooster van Monte Cassino was een van de obstakels op de weg naar Rome. Onder de imposante muren van dit gebouw nam een handjevol Duitse paratroepers hun posities in. Ze stelden hun vizieren en hun krachtige verrekijkers scherp en wachtten onaangedaan op wat er zou komen.

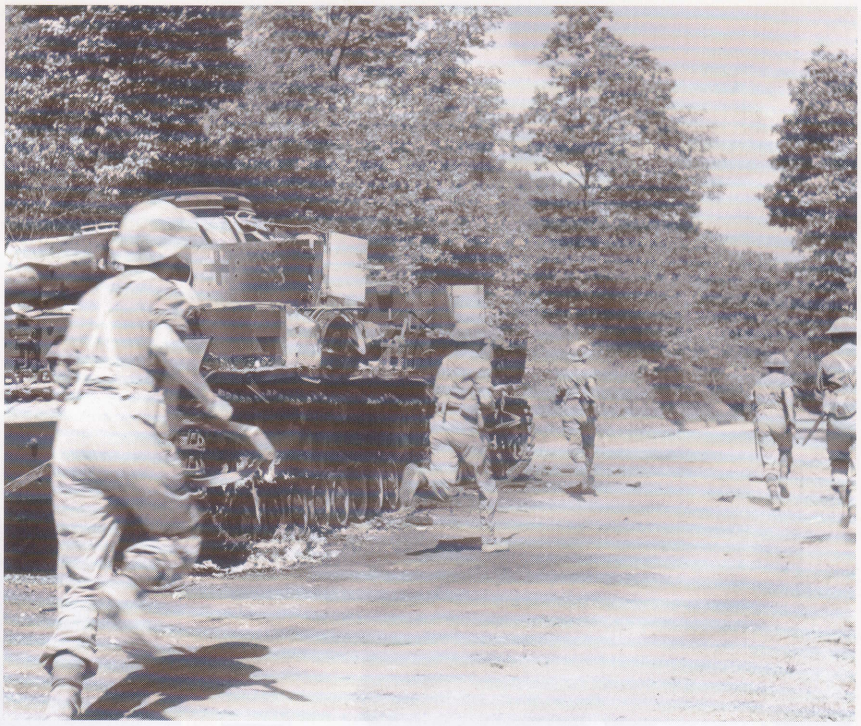

Hierboven:
Troepen van het 2nd Battalion, 6th Queen's Regiment, trekken voorbij een uitgeschakelde Panzer IV bij Salerno. De Duitse tegenaanval op het bruggenhoofd werd afgeslagen, maar veroorzaakte wel zware verliezen onder de geallieerden.

Rechtsonderaan:
De landingen ten zuiden van Napels waren het signaal voor een volksopstand tegen de Duitsers. Al snel zouden de Italianen zij aan zij met de geallieerden strijden.

De bevelvoerders

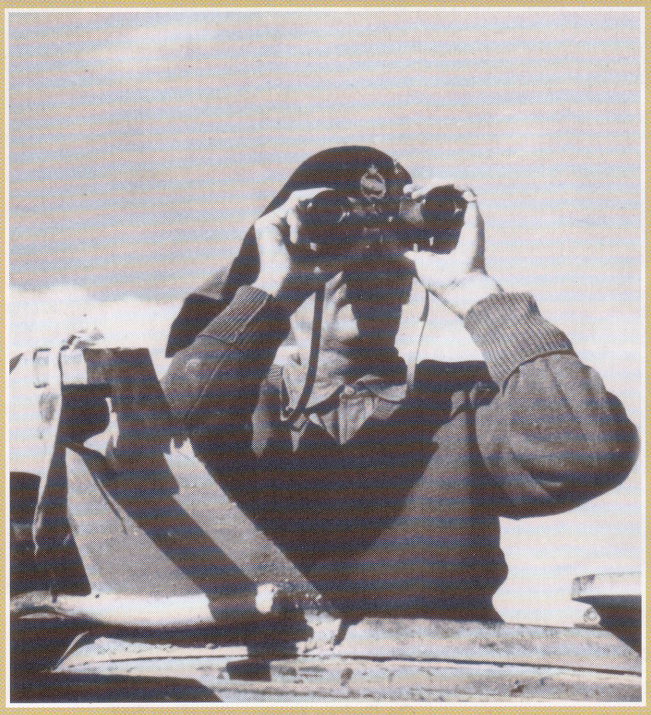

Hierboven:
Montgomery was een logische keus als bevelvoerder van de Britse troepen die als eersten het grondgebied van een Asmogendheid binnenvielen. De mannen van zijn 'Eighth Army' waren veteranen en hij wist hoe goed de Duitsers konden vechten. Zijn rivaliteit met Patton zorgde echter voor de nodige problemen op Sicilië.

Hierboven:
De boomlange Mark Clark voerde het bevel over de Amerikaanse inbreng tijdens de oorlog in Italië. Omdat Patton tijdelijk in ongenade was gevallen, kreeg Clark het bevel over de landingen bij Salerno. Na een moeilijke slag was hij vastbesloten de eerste geallieerde bevelvoerder te worden die de hoofdstad van een Asmogendheid innam.

Hierboven:
Albert Kesselring was een zeer getalenteerde bevelvoerder, die zijn beperkte troepen zo wist te dirigeren dat de geallieerden pas na twee jaar van zware gevechten de Oostenrijkse grens wisten te bereiken.

Hierboven:
Erwin Rommel kreeg begin 1943 het bevel in Noord-Italië. Na de Italiaanse capitulatie gaf hij het advies Zuid-Italië op te geven en alle Duitse troepen naar de rivier de Po terug te trekken. Kesselring gaf er echter de voorkeur aan wat langer verzet te blijven bieden.

TANK - JAGERS

De Jagdpanzer IV, beter bekend als 'de eend van Guderian', was bedoeld als vervanger van de Sturmgeschutz *III. Hij had een dikker, beter vormgegeven pantser en een uitzonderlijk laag profiel. Deze tank werd het eerst gebruikt door de Hermann Goering-divisie in Italië en de 12e SS-Panzer 'Hitler Jugend'-divisie in Normandië.*

De *Duitse pantsertroepen* wisten niet wat hen overkwam toen ze in 1941 voor het eerst oog in oog stonden met de Russische T-34. Duitsland moest zorgen dat er heel snel grote aantallen goedkoop geproduceerde zwaar bewapende voertuigen ter beschikking kwamen als antwoord op deze tanks.

HET Ardennenoffensief van december 1944 was de laatste keer dat de filmploegen van de Duitse propagandadienst de kans kregen oprukkende Duitse pantsers te filmen. Maar dat waren dan ook wel tanks die gezien mochten worden.

Voor dit offensief had de Wehrmacht zijn krachtigste pantservoertuigen ingezet die soms bijna tweemaal zo groot waren als hun Britse en Amerikaanse tegenstanders. Een groot gedeelte daarvan waren helemaal geen tanks. Het was gemechaniseerd geschut dat ontworpen was om tanks uit schakelen en dat niet veel meer was dan een gepantserde opbouw zonder koepel, waarbij het kanon aan de voorkant uit de steile romp stak. De kracht van deze wapens was in Normandië al aangetoond. Het 88-mm kanon van de *Jagdpanther* kon alle geallieerde tanks uitschakelen op een afstand van meer dan 2000 meter. Als ze achteruit in een bos gereden en gecamoufleerd werden, waren deze antitankwapens onzichtbaar, zelfs nadat ze het vuur geopend hadden. De besneeuwde bospaden van de Ardennen waren een ideaal terrein voor de *Jagdpanthers*, evenals voor andere exponenten van deze nieuwe generatie pantservoertuigen, zoals de *Panzerjäger* IV, die gebaseerd was op een *Panzerkampfwagen* (*Pzkfw*) IV, maar dan zonder koepel. Ondanks zijn 88-mm kanon was dit pantservoertuig, dat voor verdedigingsdoeleinden gebouwd was, gemakkelijk aan het oog te onttrekken: dankzij het lage silhouet was hij perfect geschikt voor hinderlagen. Tijdens het offensief werd er ook felle strijd geleverd door een bataljon gigantische *Jagdtigers*: Tiger II's waarbij de koepel vervangen was door een gepantserde opbouw met een 128-mm kanon.

PANZERJÄGER

De *Jagdpanther* en *Jagdpanzer* IV behoorden tot de meest effectieve pantservoertuigen van de Tweede Wereldoorlog: ook tegen een overmacht aan geallieerde tanks kwamen zij vaak als overwinnaar uit de strijd. Het concept van deze 'tankjagers' was echter uit wanhoop geboren en bleek in feite een uitvloeisel te zijn van industriële zwakte. In 1939 trok het Duitse leger ten strijde met twee types lichte tanks en twee types middelzware tanks. De 6-ton *Pzkpfw.* I die ook al tijdens de Spaanse Burgeroorlog was ingezet, was eigenlijk als opleidingstank bedoeld, maar omdat Hitler eerder de gewapende strijd aan ging dan gepland werd deze tank ondanks zijn tekortkomingen aan het front ingezet. Door het lichte pantser en de lichte bewapening (twee mitrailleurs) was de effectiviteit van deze tank zeer gering. Een aantal *Pzkpfw.* I's werd

Hierboven:
De 70-tons* Jagdtiger *was het grootste gepantserde gevechtsvoertuig van de Tweede Wereldoorlog. Deze aanpassing van de imposante Konigstiger met zijn superkrachtige 128-mm kanon was echter een onverwachte mislukking, zelfs in de defensieve rol waarvoor hij ontworpen was.

echter voorzien van het Tsjechische 47-mm antitankkanon dat veel krachtiger was dan de standaard 37-mm Pak 38 die het Duitse leger op dat moment gebruikte. Na de annexatie van Tsjechië in 1938/39 maakte Duitsland duizenden van deze wapens buit. De mannen die dit geschut bedienden, werden alleen maar door een simpele plaat beschermd waarachter ze nog zeer kwetsbaar waren. Het pantser op de romp van dit voertuig was slechts 13 mm dik. Maar voor de antitankbataljons van de pantserdivisies was dit wel een effectief, mobiel wapen, dat veel beter was dan het alternatief: kanonnen die meegesleept moesten worden. Na de successen van 1940 werden er nog zo'n honderd stuks van deze *Panzerjäger* I gebouwd die nog tot 1942 werden ingezet in Noord-Afrika en Rusland.

DE MACHTIGE T-34

In de zomer van 1941 kregen de Duitsers een vervelende verrassing. De nieuwste Russische tanks, de T-34 en de KV-1, waren in alle opzichten superieur aan de middelzware Duitse

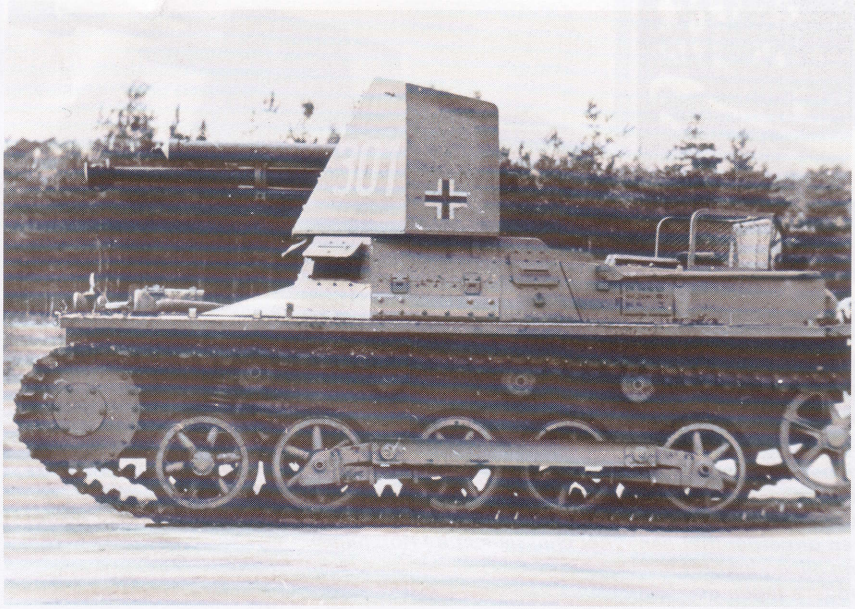

Boven:
Door de schaarste aan tankchassis was het Duitse leger gedwongen een andere toepassing te vinden voor de totaal verouderde lichte Panzer I trainingstank. Daarom werd er vaak een Tsjechisch 47-mm antitankkanon op gemonteerd. De driekoppige bemanning werd alleen beschermd door een gepantserd schild. Van boven en achteren was er niets dat hen beschutting bood tegen kogels of granaatscherven. Er werden zo'n 400* Panzerjäger *I's gebouwd.

tanks: ze waren beter gepantserd, zwaarder bewapend en konden zich dankzij hun brede rupsbanden en krachtige dieselmotoren probleemloos verplaatsen door moerassen, modder en sneeuw. De *Pzpkfw.* III en IV werden in reactie daarop van zwaarder geschut voorzien. Bovendien besloot men als tussenoplossing gebruik te maken van de grote aantallen rompen van de oude types lichte tanks die de Wehrmacht nog tot zijn beschikking had. Door het kanon achter een gepantserd schild te installeren in plaats van in een koepel, kon men op deze rompen veel zwaarder geschut monteren dan waar ze eigenlijk voor ontworpen waren. Dit leidde uiteindelijk tot een serie doelgericht ontworpen, zwaar bewapend antitankstukken.

Voorbeelden daarvan waren de *Marders* (marters) die bestonden uit een 75-mm kanon in een open gevechtscompartiment op het chassis van de *Pzkpfw.* II of 38(t). Een vergelijkbaar ontwerp was de *Hornisse* (horzel) die bestond uit een 88-mm kanon in een soortgelijke constructie op een *Pzkpfw.* IV. Op bevel van Hitler werd deze omgedoopt tot *Nashorn* (neushoorn). Dit ontwerp werd later ook gebruikt voor de *Hummel* (hommel), een gemechaniseerd artilleriestuk met een kaliber van 150 mm. Er waren nog talloze andere conversies: sommige waren het gevolg van een officiële ontwerp-opdracht, andere waren geïmproviseerde wapens die in elkaar gezet werden tijdens de barre winter van 1941-1942 toen de *Ostheer* voor zijn leven vocht. Op halfrups-voertuigen werd een pantser van ketelplaat aangebracht, plus een PaK 40 in een geïmproviseerde affuit. Van veel Franse tanks die werden buitgemaakt, werd de koepel vervangen door een antitankkanon. Deze ontwerpen werden nooit in grote aantallen geproduceerd. Sommige daarvan functioneerden goed, maar vaak waren ze zeer onbetrouwbaar.

Het Duitse leger had al voor de oorlog een tank zonder koepel in gebruik.Dit was de *Sturmgeschütz* (*StuG*) III, gebaseerd op het chassis van de *Pzkfpw.* III, maar dan voorzien van een kanon met een kaliber van 75 mm en met een korte loop dat in een volledig dicht gevechtscompartiment was ingebouwd. Deze wapens moesten directe steun bieden voor de infanterie terwijl de 'echte' tanks (en vooral het antitankgeschut) afrekende met de tanks van de vijand. Dit concept werd in 1935 bedacht door de voormalige artillerist, en toekomstige pantsergeneraal, Erich von Manstein. De eerste *StuG*-compagnies, die bemand werden door artilleristen in plaats van tankbemanningen, kwamen in 1940 in actie. Negen van deze compagnies namen deel aan de invasie van Rusland; daarna steeg hun aantal snel. Omdat de StuG's veel minder onderdelen hadden dan een *Pzkfpw.* III met zijn complexe koepel, waren ze veel betrouwbaarder en gemakkelijker te repareren. Door de gewichtsbesparing als gevolg van het ontbreken van de koepel kon men op de voorkant van deze voertuigen een pantser met

Hieronder:
Door de buitengewone vuurkracht van het 88-mm kanon, de prima mobiliteit en het lage, elegante silhouet was de* Jagdpanther *als hij op de juiste wijze gebruikt werd een geduchte tegenstander, maar zijn effectiviteit in de strijd werd beperkt door de geringe breedteverstelling van het kanon. Al met al was de* Jagdpanther *echter het beste antitankwapen van de Tweede Wereldoorlog.

Duitse improvisaties

Hierboven:
Deze foto uit begin 1944 toont hoe Rommel een van de minder indrukwekkende elementen van zijn Franse verdedigings-netwerk bekijkt. Er werden slechts 24 Marder *I's op basis van de Franse Hotchkiss H39 gebouwd. Ze waren uitgerust met een 75-mm PaK 40 met mondingsrem en werden alleen ingezet in het bezette gedeelte van Frankrijk, onder andere tegen de geallieerde invasie in Normandië.*

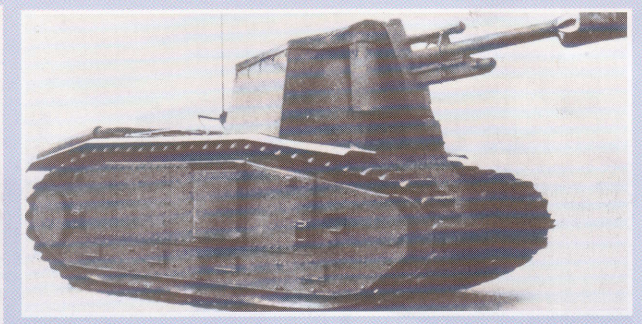

Boven:
De Char B1 was de grootste tank die de Fransen in 1940 in gebruik hadden, maar hij was weinig effectief tijdens een gevecht omdat de koepel slechts ruimte bood aan één persoon. Door zijn dikke pantser en zijn redelijke snelheid was hij echter wel nuttig als mobiel artilleriestuk. Hij werd omgebouwd door de koepel te vervangen door een vast gevechtscompartiment waarin een houwitser werd geplaatst met een kaliber van 105 mm (deze paste ook op het chassis van de Hotchkiss).

IN DE NASLEEP van de voorspoedige veroveringen van 1939-40 oversteeg de vraag van de Wehrmacht naar zelfrijdende artilleriestukken al snel de productiecapaciteit van de Duitse industrie. De Duitse economie was in 1939 nog amper voorbereid op de oorlog en door de toenemende druk die op de industrie werd uitgeoefend om het alsmaar groeiende aantal divisies uit te rusten, moest men het materieel overal vandaan zien te halen. Het leger schreeuwde om gemechaniseerde artillerie ter ondersteuning van de snelle pantsertroepen. In 1940 moesten de meeste artilleriestukken nog met paarden voortgesleept worden. De kanonniers van de Wehrmacht moesten daarom op een hele reeks inadequate improvisaties vertrouwen. Met hun typische vernuft maakten de Duitsers gebruik van hun enorme voorraad aan buitgemaakt materieel om een serie ongebruikelijke hybride gevechtsvoertuigen te fabriceren. Omdat vrijwel alle nieuwe materieel dat afgeleverd werd door de fabrieken voor het Oosten bestemd was, moesten de Duitse verdedigers in het Westen het geruime tijd stellen met materieel dat in 1940 op de Fransen en Britten was buitgemaakt. Dit werd omgebouwd tot een aantal van de vreemdste voertuigen die ooit ten strijde trokken. Hoewel hun tactische effectiviteit vaak erg twijfelachtig was, was het voor hun bemanningen meestal een kwestie van 'take it or leave it'.

Stug's in actie

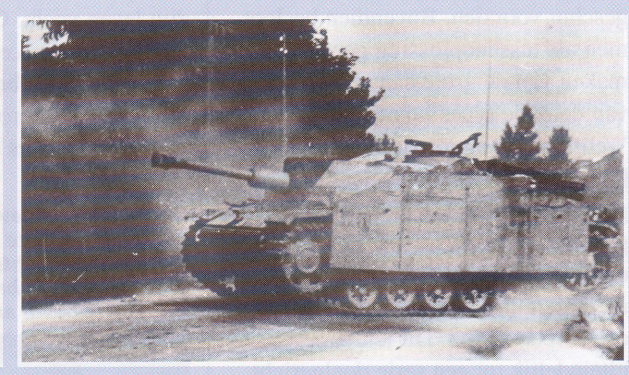

Hierboven:
Een StuG *IIIF met een 75-mm kanon met korte loop en met zijbepantsering wordt ingezet om de geallieerde landingen bij Salerno af te slaan. De* StuG *was gebaseerd op het chassis van de Panzer III. De chauffeurspositie was ongewijzigd gebleven, maar achter de chauffeur bevond zich nu een zeer krap compartiment, wat het vechten met de luiken dicht tot een zeer beklemmende ervaring maakte.*

Boven rechts:
Eenheden van de pantserdivisie Leibstandarte *SS Adolf Hitler in Rusland in het voorjaar van 1942 voordat ze terugkeerden naar Frankrijk om weer op krachten te komen. De StuG waren vooral zeer effectief in hun rol als ondersteuningsvoertuigen. De commandant en de lader staken tijdens de rit vaak met hun bovenlichaam uit het voertuig, omdat de binnenruimte zo krap was. Op de foto is ook een* Panzerjäger *I te zien, een tankjager op basis van een Panzer I-chassis.*

DE *Sturmgeschütz* of *StuG* werd ontworpen op basis van specificaties van de Wehrmacht uit 1936 voor een gepantserd ondersteuningsvoertuig. Hij werd voor het eerst in 1940 in Frankrijk ingezet en vocht aan alle fronten in de rol van artilleriestuk en als antitankwapen. Oorspronkelijk werd hij ingedeeld bij de Panzergrenadiers, maar uiteindelijk besloot men de *StuG*'s op te nemen in de *Panzerwaffe*. Aan deze beslissing lagen vooral financiële redenen ten grondslag.De *StuG* kon nooit een vervanging zijn voor een echte tank, want hij had immers geen koepel. Hij had echter wel het voordeel dat hij van een veel zwaardere bepantsering en een veel zwaarder kanon voorzien kon worden dan de conventionele Panzer III's. Tijdens een typische pantseraanval speelden de *StuG*'s verschillende rollen. Zij deden mee met het eerste spervuur, alvorens zich aan te sluiten bij de grote macht. StuG's schakelden vijandelijke posities zoals bunkers of zwaar verdedigde gebouwen uit. Als ze tegenover vijandelijke tanks kwamen te staan, konden ze overschakelen op hun rol van antitankgeschut. Als de vijand een aanval inzette vanaf de flank, dan waren de StuG's met hun naar voren gerichte kanon echter zeer kwetsbaar.

Door de combinatie van tanks en StuG's, die een vast gevechtscompartiment hadden, werd de effectiviteit van de Duitse pantsers steeds minder, maar ondanks hun beperkingen bleven de StuG's tot aan het eind van de oorlog van groot nut.

Hierboven:
StuG-*bemanningen werden beschouwd als de crème de la crème van de artillerie-eenheden. Ze droegen hun eigen grijze uniformen. Tegen de zomer van 1944 waren er door de* StuG's *al zo'n 20.000 vijandelijke tanks uitgeschakeld. Voor maart 1945 werden er zo'n 9500* StuG *III's in allerlei modellen gebouwd.*

een dikte van maar liefst 50 mm aanbrengen.

STURMGESCHÜTZ

Tussen 1941 en 1945 werden er meer dan 8000 *StuG* III's gebouwd. In 1943 en 1944 was een derde tot een helft van de Duitse 'tanks' die in Rusland werden ingezet in feite een *StuG*. Door het chronische gebrek aan pantserstaal werden de *StuG*-bataljons steeds meer ingezet ter vervanging van echte tankeenheden, ondanks dat ze eigenlijk bedoeld waren als artilleriegeschut. Op een gegeven moment werden ze voorzien van een 75-mm kanon met lange loop, waardoor ze geschikt werden voor het uitschakelen van zowel gepantserde doelen als infanterieposities.

Het gebruiken van de StuG's als een alternatief voor tanks was een verspilling van middelen omdat het wapen tijdens een slag tegen andere rijdende tanks door de beperkte breedteverstelling van het kanon in het nadeel was, terwijl de Duitse infanterie het op dat moment zonder de ondersteuning van dit wapen moest doen. Toch had de infanterie liever de steun van de *StuG's* dan van de zware tanks die door hun hoge brandstofverbruik slechts een beperkt bereik hadden. Het gebeurde maar al te vaak dat een Tiger zijn acties moest staken om bij te tanken, juist op het moment dat de voetsoldaten hem het hardst nodig hadden.

In 1943 stelde Hitler de aanval op Koersk uit tot de zomer, zodat hij de nieuwste Duitse tanks zou kunnen inzetten: 200 van de nieuwe middelzware *Pzkpfw.*V-tanks (ook wel Panther genaamd) en 147 zware Tiger I's. Er werd zelfs een ontwerp ingezet dat afgekeurd was toen de opdracht voor de Tiger verstrekt werd: op de 89 voltooide rompen voor zware tanks die door Porsche ontworpen waren, werd een 88-mm kanon in een vast gevechtscompartiment geïnstalleerd.

Hierboven:
De minister van bewapening, Albert Speer, tijdens een proefrit met een Tiger-chassis. Ondanks Speers succesvolle hervorming van de Duitse wapenproductie, kon Duitsland nooit voldoende tanks produceren om de verliezen goed te maken. Dit leidde tot de introductie van diverse halfbakken ontwerpen waardoor de effectiviteit van de pantserformaties in het veld sterk afnam.

Hiermee werden twee bataljons uitgerust die zware tanks moesten uitschakelen. Een aantal van deze tanks viel uit door mechanische problemen en door het fanatisme en de moed van de Russische antitankeskaders (de Duitsers bleken een grote fout gemaakt te hebben door deze antitankvoertuigen niet uit te rusten met een machinegeweer). De stukken die deze strijd overleefden, werden overgebracht naar Italië waar ze in hun oorspronkelijke rol gebruikt werden: als langeafstands antitankwapens.

'JAGENDE KATTEN'

In 1944 kreeg het Duitse leger zijn dodelijkste tankjagers. Door het kanon in een vast gevechtscompartiment te installeren in plaats van in een koepel, kon de Panther voorzien worden van een 88-mm kanon in plaats van het oorspronkelijke 75-mm wapen. Het gevechtscompartiment van de *Jagdpanther* werd beschermd door een pantser van 100 mm dik aan de voorkant, dat zo steil afgeschuind was dat de kanonnen van geallieerde tanks er van een afstand niets tegen konden uitrichten. Ondanks het gewicht van 45.500 kg zorgde de motor van 700 pk voor een topsnelheid van 46 km/uur en had hij een bereik van circa 160 km. De *Pzkfpw.* IV kreeg een vergelijkbare behandeling: de *Jagdpanzer* IV, ook wel 'de eend van Guderian' genoemd, woog 25 ton en had dankzij zijn motor van 300 pk een topsnelheid van 40 km/uur. Dankzij de 80-mm dikke bepantsering aan de voorkant, was ook dit voertuig vrijwel ongevoelig voor de kanonnen van de geallieerde tanks, terwijl hij door zijn geringe hoogte van 1,85 m erg gemakkelijk te verbergen was.Tussen 1944 en 1945 werden er echter slechts zo'n 400 *Jagdpanthers* en 1000 *Jagdpanzer* IV's gebouwd: minder dan het aantal Amerikaanse M4 Shermans of Russische T-34's dat er in één maand gebouwd werd.

Er werden plannen gemaakt voor een verbeterde *Jagdpanther* met een zwaarder kanon, maar de oorlog eindigde voordat deze echt goed in gebruik genomen kon worden. Eind 1944 waren er echter wel twee bataljons *Jagdtigers* in actie. De Tiger II was bewapend met een 88-mm kanon: maar door de koepel te vervangen door een niet-draaiend gevechtscompartiment kon dit voertuig voorzien worden van een enorm 128-mm kanon waarmee men zelfs de zware tanks van de Russen van op grote afstand kon uitschakelen. Deze monsters wogen echter meer dan 70 ton en bleken mechanisch onbetrouwbaar te zijn. Evenals de Tiger II verbruikten ze erg veel brandstof. Om een *Jagdtiger* op te halen die stil was komen te staan, was het volledige vermogen van een tweede Jagdtiger nodig - waarbij vaak ook de tweede tank in de problemen kwam. Bovendien waren ze te zwaar

voor het standaard materieel dat het leger voor bruggen gebruikte. Hun 250-mm dikke voorbepantsering hield alles tegen dat de geallieerde tankbemanningen erop afvuurden, maar de meeste Tiger II's kregen te kampen met mechanische storingen en moesten achtergelaten worden.

KLEIN MAAR DAPPER

De *Hetzer* (ophitser), de meest geslaagde Duitse tankjager, was verre van reusachtig. Dit was een ingenieuze conversie van de oude Tsjechische *Pzkpfw* 38(t). Hij was slechts een goede twee meter hoog en woog nog geen 16 ton, maar zijn 75-mm kanon kon de meeste geallieerde tanks uitschakelen. Naar Duitse maatstaven werd hij in ongekend grote aantallen geproduceerd: begin 1945 waren er al een goede 2500 van gebouwd door de Skoda-fabriek.

Naarmate het aantal tankjagereenheden toenam, werden er steeds meer ervaren *StuG*-bemanningen aan deze eenheden toegewezen. Generaal Heinz Guderian, inspecteur-generaal voor de pantsertroepen, wilde het aanvalsgeschut en de tankjagers in de jaren 44-45 samenvoegen. De infanteriedivisies moesten hele compagnies - of zelfs bataljons - koepelloze pantservoertuigen krijgen die een dubbele rol konden vervullen als tankjager en als aanvalsgeschut.

De Duitsers hadden hun tankjagers gebouwd als reactie op de inferioriteit van hun zware aanvalstanks ten opzichte van de Russische giganten. De Britten en Amerikanen namen dit idee al snel over. De Westerse tanks waren licht bepantserd en onderbewapend in vergelijking met hun Duitse tegenstanders. Naar aanleiding daarvan monteerden de Britten krachtig 17-ponds antitankgeschut op het chassis van de oude Valentine-tanks; deze werden omgedoopt tot Archers en in 1944 en 1945 ingezet. Het Amerikaanse leger zette al langer 75-mm kanonnen op M3 halfrupsvoertuigen in voor de antitankbataljons van de pantserdivisies. Deze werden geleidelijk aan versterkt met M10 en M36 'tank destroyers'; deze voertuigen hadden koepels die volledig konden draaien. Deze waren echter licht bepantserd en aan de bovenkant open.

'JAGERS OP GROOT WILD'

De Russen reageerden nog effectiever: in de zomer van 1943 kregen zij de beschikking over 152-mm houwitsers die ze op het chassis van de KV-1 gemonteerd hadden. Zo maakten ze een geducht voertuig dat geschikt was als antitankwapen en voor infanterieondersteuning. Omdat de ISU-152 zoveel Panthers en Tigers wist uit te schakelen, kwam hij bekend te staan als de 'jager op groot wild'.Vanaf 1944 kwamen daar grote aantallen SU-85 en SU-100 bij die al even effectief waren in het uitschakelen van tanks. Deze waren gebaseerd op het chassis van de T-34 en waren voorzien van kanonnen met een kaliber van respectievelijk 85 en 100 mm en een hoge mondingssnelheid. Deze traditie werd na de oorlog voortgezet: onder de eerste pantservoertuigen die het West-Duitse leger bestelde, bevond zich een licht tankchassis met een 90-mm antitankkanon dat uit de steile voorkant stak: een vernieuwde versie van de *StuG*. De beroemde naoorlogse Zweedse S-tank werd van meet af aan al ontworpen als een koepelloos pantservoertuig. Een AFV-ontwerp dat uit noodzaak geboren was, was uitgegroeid tot een nieuw soort gevechtsvoertuig dat vandaag de dag nog wordt ingezet.

Boven:
De* Elefant *of* Ferdinand *was een combinatie tussen het afgekeurde Porsche-chassis voor de Tiger en een 8,8-cm Pak 43 (met een langere loop en een hogere mondingssnelheid dan het kanon dat op gewone Tigers gebruikt werd). Dit voertuig kwam voor het eerst in actie bij Koersk in 1943, waar hij door het ontbreken van een machinegeweer erg gemakkelijk uitgeschakeld kon worden door de Russische infanterie. Het grote gevechtscompartiment bood voldoende ruimte voor de zeskoppige bemanning, maar het enorme voertuig was moeilijk te verbergen en vormde een gemakkelijk doelwit in het open terrein.

Hieronder:
Een batterij van vier* Hummels *op een Russische steppe in 1942. De* Hummel *(hommel) was de eerste van een serie hybridevoertuigen en herbergde een combinatie van componenten van* Pzkfpw. *III's en IV's. Uit het feit dat deze kanonnen zo dicht bij elkaar zijn geplaatst en vrijwel niet gecamoufleerd zijn, is af te leiden dat de Luftwaffe nog altijd het luchtoverwicht had.

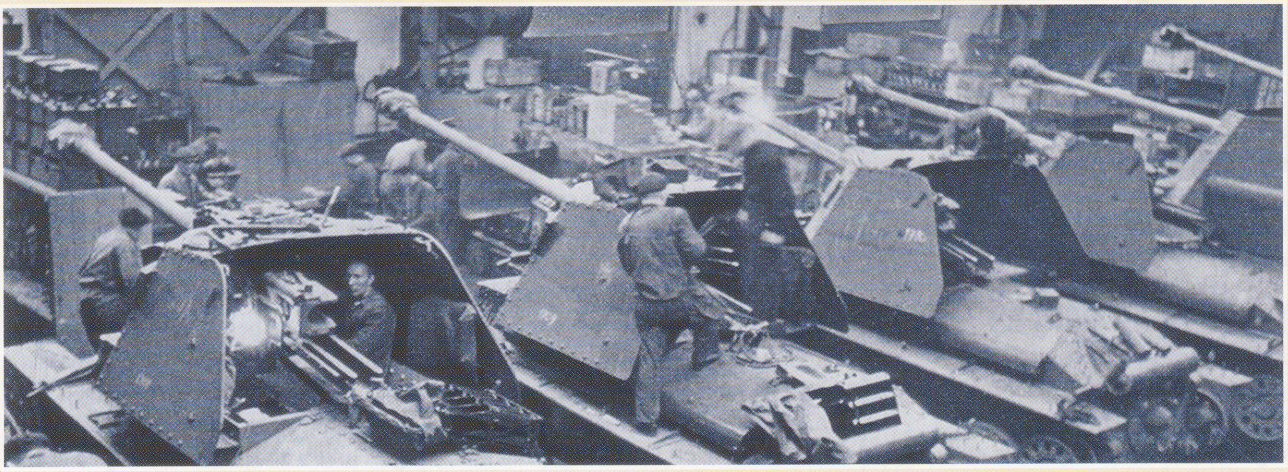

Boven:
De productielijn voor de Marder *III bij BMM in Praag. Deze fabriek leverde zo'n 500 van deze omgebouwde voertuigen op, voorzien van een buitgemaakt Russisch 76,2-mm kanon of een Duitse PaK van 75 mm.*

TSJECHISCH WERKPAARD

HOEWEL DE DUITSERS veel gebruik maakten van buitgemaakte vijandelijke voertuigen die ze aan hun eigen behoeften aanpasten, was de lichte Tsjechische TNH P-S het enige buitenlandse tankontwerp dat ze, weliswaar in sterk gewijzigde vorm, in productie namen. Hij werd door de Wehrmacht ingezet als de *Pzkfpw.*38(t), nadat het eenvoudige chassis en de betrouwbare motor dusdanig waren aangepast dat het voertuig in allerlei verschillende rollen gebruikt kon worden. De *Marder*-serie was een uiterst succesvolle poging om PaK's (anti-tankgeschut) te combineren met het 38(t) chassis. Er werden twee types geproduceerd die allebei werden aangeduid als *Marder* III. Voor de Panzer- en Panzergrenadier-divisies waren ze van grote waarde als betrouwbare, mobiele antitankwapens. Hoewel ze grotendeels vervangen werden door de superieure *Panzerjäger,* bleef een aantal Marders nog tot het eind van de oorlog in gebruik. De effectiefste conversie van de 38(t) was de *Jagdpanzer Hetzer.* Hij werd nog tot na 1970 door het Zwitserse leger gebruikt.

Boven:
Er werden meer dan 1400 exemplaren van de lichte Panzer 38(t) gebouwd tot dit zeer geslaagde voertuig in 1942 achterhaald werd door de ontwikkelingen in de gepantserde oorlogsvoering en het alleen nog maar ingezet werd voor verkenningstaken. Het chassis werd zelfs na de Tweede Oorlog nog gebouwd en door het Tsjechische leger gebruikt.

Rechtsonder:
De Hetzer *maakte gebruik van dezelfde basismotor, ophanging en aandrijving als de 38(t), maar was voorzien van een gepantserde, schuine romp die ruimte bood aan een vierkoppige bemanning. Het resultaat was een klein, laag voertuig dat goed beschermd was en prima presteerde op het open terrein. Het kanon kon de meeste vijandelijke tanks uitschakelen.*

Hieronder:
De originele Marder *III bleek een slechte gewichtsverdeling te hebben, hetgeen zijn mobiliteit beperkte. Daarom werd de motor naar voren verplaatst, terwijl het 'werkplatform' en het zware kanon naar achteren verhuisden. De productie vond plaats in Praag. Er werden zo'n 800 exemplaren voltooid.*

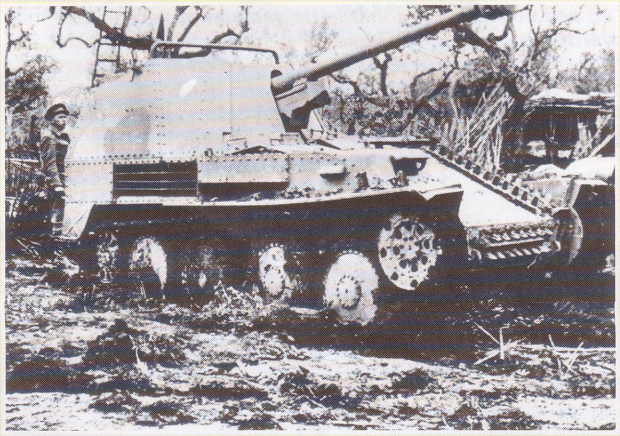

ÄRMELBÄNDER

DE Ärmelband (in het Nederlands ook wel aangeduid met de Engelse term 'cuff title') is een traditioneel onderdeel van de uniformen van de Duitse strijdkrachten. Het gebruik ervan dateert uit de 19e eeuw, toen ze voornamelijk gebruikt werden als onderscheidingstekens voor elite-eenheden. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werden Ärmelbänder veelvuldig gebruikt op de uniformen van diverse militaire en paramilitaire formaties. Meestal waren het geweven bandjes van 28 tot 33 mm breed die door de Wehrmacht op de rechteronderarm gedragen werden en door de SS op de linkeronderarm. Het doel was zeer gevarieerd: ze konden de functie van de drager aangeven of de regio waar de eenheid vandaan kwam. Bij de strijdmachten werden ze soms als onderscheiding uitgereikt na een campagne, maar hun voornaamste doel was het aanduiden van de naam van de militaire eenheid. Ze konden voorzien zijn van de naam of het nummer van de eenheid.'

Ook de SS maakte veel gebruik van de "Ärmelband". Voor de oorlog werd hij vaak tegelijk met het uniform uitgereikt aan de nieuwe leden van een eenheid. Oorspronkelijk werden deze banden met de hand geborduurd met aluminium draad, maar vanaf 1936 werd deze kwaliteit alleen nog aan officieren verstrekt. Andere rangen kregen een band van katoendraad die machinaal geborduurd was. Dit was het zogenaamde RZM-model.

BEZUINIGEN

In 1939 stapte men af van het gotische schrift. De manchetbanden voor officieren werden voortaan machinaal geweven, in plaats van met de hand geborduurd, maar er werd wel nog altijd metaaldraad gebruikt voor het opschrift. Vanaf 1943 was dat ook te duur geworden en kregen alle rangen geweven stoffen banden. Dit 'BEVO'-model, vernoemd naar het handelsmerk van de grootste fabrikant van deze banden, werd tot het eind van de oorlog gedragen. Elke SS'er die naar een andere eenheid ging moest een nieuwe "Ärmelband" gaan dragen, tenzij zijn nieuwe eenheid deze eer nog niet verdiend had. In dat geval bleef hij gewoon de band van zijn oude eenheid dragen.

Hiernaast:
***Obergruppenführer Joseph 'Sepp' Dietrich zamelt geld in voor de* Winterhilfe. *Dit is vlak nadat de nazi's aan de macht kwamen. Op de mouw van zijn zwarte SS-uniform draagt hij een band met de naam 'Adolf Hitler'. Deze werd uitsluitend gedragen door Hitlers lijfwacht: de* Leibstandarte-SS Adolf Hitler.

Bovenste inzet:
De eerste Ärmelbänder hadden gotische letters. Deze werden eind 1939 vervangen door Latijnse letters. Deze exemplaren werden gedragen door de staf en studenten van de twee officiersopleidingen van de SS. De band met 'Bad Tölz' werd door officieren gedragen, terwijl de band met 'Braunschweig' in katoenen letters (het 'RZM'-model) gebruikt werd door onderofficieren en andere rangen.

Inzet hierboven:
De SS droeg vooral zwarte manchetbanden met witte, zilveren of grijze letters. Dit unieke groen-met-witte exemplaar werd in oktober 1944 gemaakt voor het 1e Musselmann (moslim) Regiment, dat uit vrijwilligers uit Turkestan bestond. Waarschijnlijk zijn deze banden nooit aan de leden van het regiment uitgereikt.

Grote foto:
Overjas van een* Unterscharführer *(korporaal) van het 3e regiment Waffen-SS,* Der Führer. *In 1940 werd dit regiment met de regimenten* Deutschland *en* Germania *samengevoegd tot de divisie die later bekend zou worden als de divisie 'Das Reich'. De troepen bleven hun regimentsbanden dragen totdat de divisie in 1942 een eigen band kreeg.

Hierboven:
Heinrich Himmler op triomftocht door de bezette gebieden van Oost-Europa in het begin van de oorlog. Als hoofd van de SS was hij de hoogste officier van het 'SS Hauptamt', en daarom droeg hij de 'Ärmelband' van een Hauptamtchef. *Slechts twaalf anderen mochten deze band dragen.*

Hieronder:
Karl Hermann Frank, rijksprotector in Bohemen en Moravië. Deze Sudeten-Duitser volgde de vermoorde Reinhard Heydrich op en vaagde het dorpje Lidice als vergelding van de aardbodem. Hij draagt hier een band met het opschrift Reichsführung-SS, *het op een na hoogste niveau binnen de SS.*

Hieronder:
De band voor een Hauptamtchef *van geweven zilverbrokaat met zwarte strepen was zeer zeldzaam. Deze banden werden alleen gedragen door de hoofden van de SS Hauptamte. Deze 12 afdelingshoofden waren benoemd door Reichsführer SS Heinrich Himmler en legden aan hem verantwoording af. Onder hen bevonden zich Karl Wolff, Reinhard Heydrich, Ernst Kaltenbrunner, Kurt Daluege, August Heissmeyer en Oswald Pohl. Wolff was hoofd van de persoonlijke staf van de Reichsführer. Alle stafleden droegen de manchetband met het opschrift* Reichsführung-SS *die ook gedragen werd door de leden van het SS-opperbevel. De 'SS'-runen werden vanaf september 1939 gebruikt. Daarvoor werden alle letters met een gotisch schrift gemaakt.*

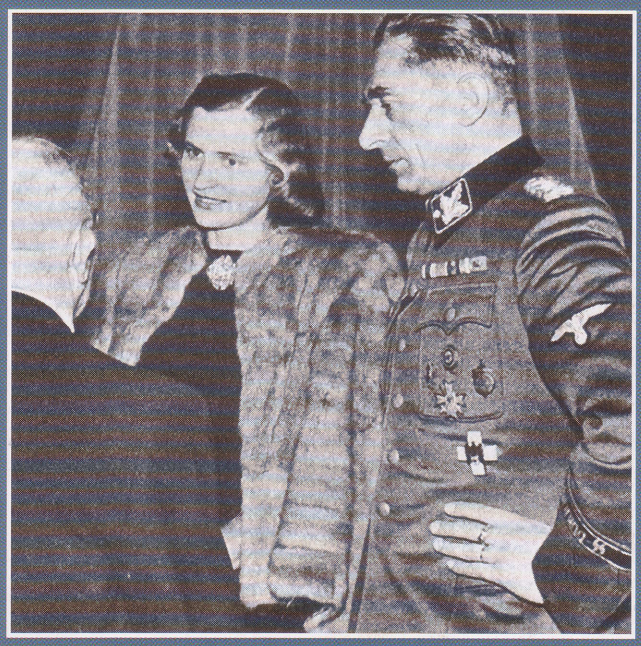

Hierboven:
De 3e SS-divisie Totenkopf *was opgebouwd rond een kern van voormalige concentratiekampbewakers. De* Totenkopf-*eenheden stonden onder bevel van Theodor Eicke, die in 1942 in Rusland om het leven kwam. Zijn naam werd aan SS-Panzergrenadier Regiment 6 gegeven.*

Hieronder:
De Freiwillige *(buitenlandse vrijwilligers) legioenen* Flandern *en* Niederlande *onderscheidden zich aan het Oostfront. Hun verliezen waren enorm hoog en ze werden verscheidene keren bijna helemaal uitgeroeid. In 1943 werden ze opgeheven. De band voor het Nederlandse legioen is met een machine gemaakt in de RZM-stijl, terwijl de Vlaamse band een geweven BEVO-model is.*

Rechts:
Voor de oorlog gaven gekleurde randen aan bij welke Sturmbann *of compagnie van een Allgemeine SS* Standarte *de drager hoorde. Lichtblauw was voor reservisten; groen, donkerblauw en rood duidden respectievelijk op* Sturmbann *I, II en III. Het wiel geeft aan dat dit een van de eerste gemotoriseerde eenheden was.*

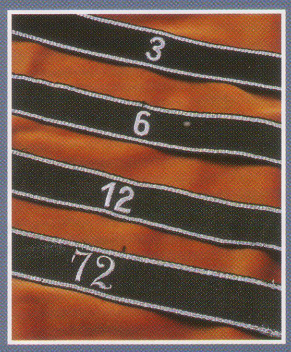

Links:
Geborduurde Allgemeine Ärmelbänder *voor SS-officieren. Zoals de nummers aangeven dienden de dragers bij de SS* Standarte *3, uit Neurenberg;* Standarte *6 uit Berlijn-Charlottenburg;* Standarte *9 uit Hannover en* Standarte *72 die in Detmold gelegerd was.*

Linksonder:
Armbanden van het SS-regiment Deutschland. *Voor de oorlog had de Ärmelband gotische letters, maar in 1939 kreeg hij Latijnse letters. Hier zien we een aantal exemplaren van handgeweven officiersbanden boven de standaard 'RZM'-banden die door onderofficieren en andere rangen gedragen werden. RZM stond voor* Reichszugmeisterei *en gaf aan dat het materiaal op bestelling van de inkoopafdeling van de nazi-partij gemaakt was.*

Hieronder:
Het 11e SS-regiment 'Gebirgsjäger' mocht de naam van Heydrich dragen nadat deze in 1942 vermoord was. Daaronder zien we een vooroorlogse band van zilverdraad die gedragen mocht worden door SS-Standarte II 'Wien'. Planetta was een Oostenrijkse nazi die gedood werd tijdens de mislukte coup in 1934. Artur Phleps was de bevelvoerder van de Prinz Eugen-divisie. Hij stierf in 1944. Het 13e vrijwillige regiment Gebirgsjäger kreeg het recht deze band te dragen, maar hij werd nooit aan hen verstrekt. Hij is gemaakt in de machinegeweven BEVO-stijl (vernoemd naar Bandfabrik Ewald Vorsteher uit Wuppertal, de grootste fabrikant van dergelijke artikelen).

GEDENK- EN ERETEKENS

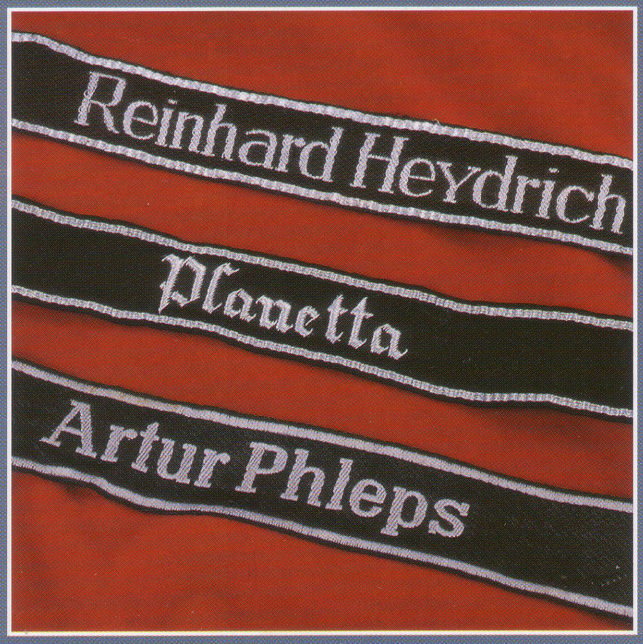

Lucy

De codenaam voor de ring van spionnen onder leiding van Sandor Rado in Zwitserland die informatie over de Duitse plannen aan de Russen leverden. Rado werd geassisteerd door Rudolf Rössler, een protestantse Beierse journalist. Wellicht was de informatie deels afkomstig van admiraal Canaris, hoofd van de Abwehr, maar de belangrijkste inlichtingen over de plannen voor het offensief bij Koersk kwamen van de Britse ULTRA-organisatie. Totdat er gegevens over het werk van ULTRA naar buiten kwamen in de jaren na 1970, dacht men dat de Lucy-spionnen contacten hadden binnen het Duitse OKW. De Lucy-ring was voor de Sovjet-Unie een nuttige manier om deze informatie uit te filteren.

Ludendorff, Erich (1865 - 1937)

Ludendorf, geboren in Kruszenwnia bij Posen, was een beroepsmilitair die zich onderscheidde tijdens de Eerste Wereldoorlog. Samen met Von Hindenburg behaalde hij de grote overwinningen aan het Oostfront in 1914. Vanaf 1916 was hij in principe dictator over Duitsland. Hij drong aan op onbeperkte U-Boot-operaties en legde het zware verdrag van Brest-Litowsk op aan het bolsjewistische Rusland. Zijn naam is verbonden met het Duitse offensief van 1918 waarmee de Fransen en Britten diep in Frankrijk werden teruggedrongen, maar waarmee men er niet in slaagde de geallieerden te verslaan.

Aan het eind van de oorlog kreeg Ludendorff het verzoek af te treden. Hij werd een van de mensen achter de 'Dolchstoss'-theorie en sloot zich aan bij rechtse politieke groeperingen. Hij nam deel aan de Kapp-putsch.

Hij was een van de eerste nazi-aanhangers en werkte met Hitler samen tijdens de mislukte coup in München in 1923. In tegenstelling tot Hitler, die snel dekking zocht toen de politie het vuur opende, liep Ludendorff recht op de politie af. In mei 1924 werd hij een nationaal-socialistische afgevaardigde in de Reichstag waar hij vier jaar lang in functie bleef.

Ludendorff trouwde twee keer. Met zijn tweede vrouw, Dr. Mathilde Spiess Ludendorff, richtte hij de *Tannenberg Bund* op. Deze hield zich bezig met de strijd tegen de "machten boven de staat" - joden, jezuïeten, vrijmetselaars en marxisten.

Ludendorff werd aan het eind van zijn leven steeds excentrieker en maakte ruzie met Hitler. Hij stierf in Tutzing, Beieren, op 20 december 1937.

Zie ook Geheim Hitler-archief Nummer 15: Hitlers Putsch

Rechts:
De steun van een nationale figuur als Erich Ludendorff was van groot belang voor de opkomst van de nazi-partij.

Luftwaffe

De Duitse luchtmacht bestond al twee jaar in het geheim voordat het bestaan ervan op 1 april 1935 officieel werd bekendgemaakt. Het was een tactisch krijgsmachtonderdeel dat tijdens de eerste jaren van de oorlog op zeer effectieve wijze de operaties van de grondtroepen ondersteunde. In 1939 telde de Luftwaffe 3.700 vliegtuigen; in 1941 was dat aantal gestegen tot 4.700 waarvan er 2.700 gereserveerd werden voor de invasie van Rusland. Aan het eind van de oorlog waren er nog maar 1.500 van deze vliegtuigen over. Door de zwakke leiding van Goering, de vele verschillende modellen en het feit dat men te laat inzag welk potentieel straalvliegtuigen boden nam de effectiviteit van de Luftwaffe af en kon deze het Duitse rijk uiteindelijk niet verdedigen tegen de luchtaanvallen van de RAF en USAAF.

Rechts:
Tweedekkers zoals deze He 51's waren het standaardtoestel van de nog jonge Luftwaffe. Zij werden al snel vervangen door moderne jachtvliegtuigen en bommenwerpers.

Lüger, Karl (1844 - 1910)

De burgemeester van Wenen wiens antisemitische denkbeelden Hitlers ideeën in zijn jonge jaren beïnvloedden. Karl Lüger studeerde in 1866 af in de rechten en verwierf zich al snel een reputatie als voorvechter van het gewone volk in hun strijd tegen de heersende machten. Hij was een geboren politicus die de massa's goed naar zijn hand kon zetten. In 1875 werd hij raadslid in Wenen en in 1885 werd hij in het keizerlijke parlement gekozen.

In 1887 sloot Lüger zich aan bij de sociaal-christelijke alliantie die de Duitssprekende vakman verdedigde tegen goedkope arbeidskrachten uit Bohemen en Moravië. De ware aard van de partij kan enigszins afgeleid worden uit het feit dat de partijleden elkaar onderling de 'antisemieten' noemden. Lüger werd burgemeester in 1895, hoewel keizer Franz Josef de verkiezingen pas in 1897 wilde ratificeren. Hij bekleedde deze functie tot zijn dood. Hij was welbespraakt, dominant en uiterst populair. Hitler kwam in 1907 in Wenen aan en noemde hem in *Mein Kampf* "de laatste grote Germaan die in Ostmark geboren is".

Rechts:
Karl Lüger had een immense invloed op Adolf Hitler en wordt in Mein Kampf als rolmodel opgevoerd.

Lugerpistool

De Luger stond bij het Duitse leger bekend als de Pistole 08 vanwege het jaar waarin hij daar was ingevoerd, maar in feite werden de eerste Lugers al in 1900 door het Zwitserse leger in gebruik genomen. Het pistool was vernoemd naar Georg Luger, een ontwerper bij de Ludwig Löwe-wapenfabriek in Berlijn. Het standaardpistool had een magazijn met acht 9-mm Parabellum-patronen.Het hefboommechanisme was complex, maar zorgde ervoor dat het wapen gemakkelijker en nauwkeuriger afgevuurd kon worden. Het wapen bleef tot 1942 in productie en werd tot aan het eind van de oorlog gebruikt. Het standaardpistool had een loop van 102 mm en een totale lengte van 223 mm. Het woog 850 gram.

Boven:
De 'artillerieversie' van de Luger werd tijdens de Eerste Wereldoorlog geïntroduceerd.Hij had een loop van 200 mm lang en werd geladen met een spiraalvormig magazijn met 32 patronen. Dankzij het vizier en de afneembare houten kolf kon hij als ultrakorte karabijn gebruikt worden.

Luther, Martin (1895 - 1945)

In tegenstelling tot zijn beroemde naamgenoot was Martin Luther geen man van grote principes of enorme intelligentie. Hij werd opgeleid tot reder en sloot zich in maart 1933 aan bij de nazi-partij. In 1936 werd hij beleidsadviseur voor Von Ribbentrop en later voor het ministerie van buitenlandse zaken. Luther was een gewelddadige antisemiet die voor het ministerie optrad als verbindingsofficier met de SS. Luther vertegenwoordigde het ministerie van buitenlandse zaken tijdens de conferentie in Wannsee, maar begreep de verborgen nuances van Heydrichs 'Endlösung' niet. Hij kreeg de taak de regeringen van de Duitse bondgenoten en van marionettenregimes ertoe over te halen hun joden aan de Duitsers af te staan. Hij ging ervan uit dat de gedeporteerden in kampen zouden worden ondergebracht en meldde dat dit een hele onderneming ging worden. Na een mislukte poging om Von Ribbentrop in 1943 af te zetten, werd hij naar het concentratiekamp Sachsenhausen gestuurd. Hij stierf aan een hartaanval vlak nadat het kamp door het Rode Leger bevrijd was.

Lutze, Viktor (1890 - 1943)

Viktor Lutze werd geboren in Bevergern op 28 december 1890 en vocht in het Duitse leger tijdens de Eerste Wereldoorlog waar hij als gewone soldaat tot onderofficier bevorderd werd. Hij ging in 1922 bij de nazi-partij en wist snel op te klimmen binnen de SA. Als SA-leider in Hannover meldde Lutze aan Hess en Von Reichenau dat Ernst Röhm van plan was van de SA een nieuw, revolutionair nazi-leger te maken. Lutze, die Hitler vergezelde tijdens de arrestatie van Röhm in de Nacht van de Lange Messen, werd benoemd tot de nieuwe *Reichsleiter* van de SA en kreeg nieuwe gedragsregels mee voor de stormtroepen. Zij moesten zich onder andere onthouden van drankgelagen, feesten, autoritten en obsceniteiten. Ironisch genoeg stierf Lutze bij een auto-ongeluk toen hij op 2 mei 1943 op het platteland eten ging invorderen.

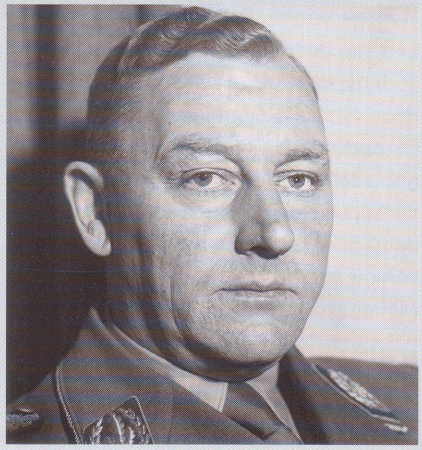

Rechts:
Viktor Lutze slaagde er niet in de SA zijn oude positie binnen de nazi-hiërarchie terug te bezorgen.

Machtergreifung

De term Machtergreifung of *Machtübernahme* verwees naar de machtsovername door Hitler op 30 januari 1933. Hoewel de term eigenlijk alleen verwees naar de dag waarop Hitler tot rijkskanselier benoemd werd, gebruikte men hem ook voor het hele proces waarmee Duitsland van een democratie werd omgebouwd tot een nationaal-socialistische dictatuur.

Hitler ging er prat op dat hij zijn positie via de verkiezingen bereikt had en niet via een staatsgreep, maar het proces waarmee hij zijn macht bestendigde was verre van legitiem. Als eerste stap werd de ambtenarij volledig 'genazificeerd'. Vervolgens werden nazi's aan het hoofd gesteld van alle Duitse *Länder*. Met een wet uit maart 1933 kreeg Hitler de macht om bij 'Diktat' te regeren. Gedurende de volgende drie maanden maakten de nazi's de vakbonden en de oppositiepartijen onschadelijk. Via de 'Gleichschaltung' werden de overheidsorganen steeds meer aan de partij gekoppeld. De machtsovername was pas echt compleet toen Hindenburg op 2 augustus 1934 stierf en Adolf Hitler zowel president als rijkskanselier werd.

Rechts:
Hitler en Max Amann vieren het nieuws dat de Führer eindelijk aan de macht is in Duitsland.

Mackensen, August von (1849 - 1945)

Veldmaarschalk August von Mackensen was een veteraan uit de Frans-Pruisische oorlog. Hij onderscheidde zich als korpscommandant en later als bevelvoerder over legergroepen aan het Oostfront en op de Balkan tijdens de Eerste Wereldoorlog. Mackensen was een held in Duitsland. De meeste rechtse politieke partijen wilden hem in de periode na 1930 graag aan hun zijde hebben. Hij kon zich vinden in het nationalistische beleid van de nazi's en vertoonde zich tijdens belangrijke nazi-festiviteiten vaak in zijn opvallende keizerlijke 'doodskop-'huzarenuniform. Zijn laatste openbare optreden was tijdens de begrafenis van de voormalige Kaiser in juni 1941. Hij was toen al 92. Von Mackensens zoon Eberhard (1889-1969) kwam al voor de Eerste Wereldoorlog bij het oude cavalerieregiment van zijn vader. Tussen de oorlogen bleef hij bij de Reichswehr. Na 1940 voerde hij het bevel over een tankkorps en later over het 1e Pantserleger aan het Oostfront. Als brigade-generaal leidde hij het 14e leger dat de geallieerden tegenhield bij Anzio in 1944. Na de oorlog werd hij schuldig bevonden aan het doodschieten van gijzelaars en tot levenslang veroordeeld, maar hij kwam in 1952 al weer vrij.

Rechts:
Hitler groet oud-veldmaarschalk Von Mackensen in zijn uniform van keizerlijke huzaar.

Madagascar-plan

Een van de 'oplossingen' voor het 'jodenvraagstuk' die overwogen werden door de nazi's. Het idee om de Europese joden in dunbevolkte gebieden elders in de wereld te herhuisvesten werd rond 1870 het eerst geuit door Lagarde. In de nazi-versie van dit idee moest het grote eiland Madagascar, 400 km uit de kust van Afrika, gebruikt worden als een enorm getto voor joden. Himmler prefereerde de Franse kolonie boven Palestina, omdat hij dacht dat het Midden-Oosten "toebehoorde aan de christenen en de moslims".

Dit plan was een van de minst praktische ideeën van Himmler. Het werd onder andere onmogelijk gemaakt door het feit dat de Duitsers nog steeds niet vrij gebruik konden maken van de zeeverbindingen. Er moest een alternatief gevonden worden; een eindoplossing voor het jodenvraagstuk.

Zie ook Geheim Hitler-archief
Nummer 14: Deportaties

Maginot-linie

De belangrijkste Franse verdedigingswerken aan de grens met Duitsland waren vernoemd naar de minister van oorlog, André Maginot. Deze linie werd gebouwd tussen 1930 en 1935. Hij liep van Zwitserland tot aan de Belgische grens. De zwaarst verdedigde gebieden waren de streek rond Metz en het gebied tussen de rivieren de Saar en de Rijn. De Maginot-linie bestond uit artillerieposities verder landinwaarts en infanteriebunkers dichterbij de Duitse grens.

In mei 1940 trokken de Duitsers door België en om de Maginot-linie heen. De 400.000 Fransen die de verdedigingswerken bemanden, gaven zich uiteindelijk over zonder een schot gelost te hebben. Italiaanse aanvallen op vergelijkbare verdedigingswerken in het zuiden werden afgeslagen.

Zie ook Hitlers oorlogsapparaat
Nummer 4: De slag om Frankrijk

Boven:
Tienduizenden Franse soldaten waren gelegerd in de ondergrondse barakken van de Maginot-linie. Doordat de Duitse pantsertroepen gewoon om de linie heentrokken, moesten deze soldaten werkeloos toezien hoe Frankrijk werd ingenomen.

M.A.N.

M.A.N - *Maschinenfabrik Augsberg-Nürnberg* - bestaat al zeer lang. Oorspronkelijk zat M.A.N. vooral in de drukkerijwereld, maar eind negentiende eeuw bouwde het bedrijf de eerste motoren voor Rudolf Diesel en tijdens de Eerste Wereldoorlog schakelden ze over op de productie van vrachtwagens. Tijdens de Tweede Wereldoorlog leverde het bedrijf zware vrachtwagens aan de Wehrmacht. De scheepsdiesels van M.A.N. werden gebruikt op de 'Deutschland'-klasse vestzakslagschepen en de meeste U-, S- en R-Boote van de Kriegsmarine.

In augustus 1942 bombardeerden RAF Lancasters overdag de M.A.N.-fabriek in Augsberg. Hoewel zeven van de twaalf bommenwerpers die hierbij betrokken waren verloren gingen, wisten ze veel schade aan te richten.

De M.A.N.-fabriek was een broeinest van oppositie tegen de nazi's. De oppositie werd geleid door Bebo Wager. Tussen 1934 en 1935 werden zo'n 700 sociaal-democraten gearresteerd die in de fabriek werkten. Hoewel de Gestapo er zeker van was dat de groep onschadelijk was gemaakt, hergroepeerde Wager zijn medestrijders en maakte hij contact met gelijkgestemden in Oostenrijk, Italië, Hongarije en Zwitserland.

Toen de oorlog uitbrak, wilde de groep gewapend verzet plegen. In 1940 waren ze bezig met de voorbereidingen daarvoor. De Gestapo sloeg in 1942 opnieuw toe en arresteerde de 50 leiders, waaronder Wager die in augustus 1943 geëxecuteerd werd.